

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Sviatlana Trushko

Výkon advokacie v České republice a Bělorusku

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce: březen 2011

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Sviatlana Trushko

OBSAH:

ÚVOD	1
I. KAPITOLA	
ADVOKACIE A PRÁVO NA PRÁVNÍ POMOC	4
1. Právo na právní pomoc	4
1.1 Právo na bezplatnou právní pomoc.....	6
1.2 Pojem advokacie a poskytování právní pomoci	8
1.3 Pokoutnictví	10
II. KAPITOLA	
ADVOKACIE V ČESKÉ REPUBLICE	12
1. Historický vývoj advokacie v České republice	12
2. Platná právní úprava advokacie v České republice	15
3. Přístup k profesi advokáta v České republice	16
3.1 Podmínky přístupu k profesi.....	16
3.2 Advokátní koncipient (dle zákona o advokacii České republiky)	18
3.3 Předpoklady pro zápis do seznamu advokátních koncipientů	18
3.4 Advokátní zkouška (podle zákona o advokacii České republiky).....	21
3.5 Zahraniční advokát a evropský advokát	22
3.5.1 Zahraniční advokát	23
3.5.2 Evropský advokát	24
3.6 Zánik oprávnění k výkonu advokacie.....	26
4. Způsoby výkonu advokacie	29
4.1 Samostatný výkon advokacie.....	30
4.2 Společný výkon advokacie	31
4.2.1 Výkon advokacie formou sdružení	31
4.2.2 Výkon advokacie ve společnosti.....	32
4.3 Výkon advokacie v pracovním poměru	33
4.4 Trvalá spolupráce mezi advokáty	34
5. Organizace advokacie	35
5.1 Česká advokátní komora – její orgány a funkce.....	35

III. KAPITOLA

ADVOKACIE V BĚLORUSKÉ REPUBLICE	38
1. Historický vývoj advokacie v Bělorusku	38
2. Platná právní úprava advokacie v Běloruské republice	44
3. Přístup k profesi advokáta v Běloruské republice	45
3.1 Podmínky přístupu k profesi.....	45
3.2 Advokátní koncipient (podle zákona o advokacii Běloruské republiky).....	48
3.3 Advokátní zkouška	49
3.4 Zánik členství v komoře advokátů.....	51
4. Způsoby výkonu advokacie	52
4.1 Právnícké poradny	52
5. Organizace advokacie v Bělorusku	53
5.1 Republikova advokátní komora - její orgány a funkce.....	55
5.2 Krajské advokátní komory – orgány a funkce.....	57
5.3 Specializovaná advokátní komora.....	58

IV. KAPITOLA

KONCEPCE PŘIPRAVOVANÉHO ZÁKONA O ADVOKACII A O ADVOKÁTNÍ ČINNOSTÍ V BĚLORUSKU	60
1. Současný stav zákonodárství Běloruské republiky ve sféře organizace činnosti při poskytování právní pomoci	60
2. Základní směry zdokonalení institutu poskytování právní pomoci v Běloruské republice	63
3. Koncepce zákona o advokacii a o advokátní činnosti v Běloruské republice	64
3.1 Předpokládaný vývoj institutu poskytování právní pomoci po schválení navrhovaného zákona.....	66
ZÁVĚR	67
Seznam zkratk	69
Seznam použité literatury	70
RESUMÉ	74
Klíčová slova	76

ÚVOD

Moderní etapa vývoje naší společnosti klade před právní vědu otázky nejen v oblasti vědecké analýzy právních institutů, zákonodárství, aplikace práva, ale také - což je obzvláště důležité - vyžaduje vypracování teoretických ustanovení, která by napomáhala k dosažení co nejlepšího řešení důležitých právních, politických a ekonomických problémů, jedním z nichž je fungování institutu advokacie.

Tuto práci bych chtěla věnovat výkonu advokacie v České republice a v Bělorusku. Zaměřím se nejen na principy a organizaci advokacie, ale i na přístup k profesi advokáta, podmínky vzniku oprávnění k výkonu advokacie, na práva a povinnosti advokátů.

Současnou občanskou společnost si již není možné představit bez existence právní pomoci a advokacie, která má hluboké historické kořeny a tradici, prošla složitou a dlouhou cestou svého vývoje.

Ústavní práva a svobody člověka a občana vyžadují efektivní systém k jejich realizaci, bez kterého by se samotná existence a právní zakotvení práv a svobod stalo pouhou právní fikcí. Efektivní vyřešení problémů souvisejících s dodržováním práv a svobod člověka a občana záleží nejen na úsilí státu, ale také i na aktivizaci činnosti formujících se institutů občanské společnosti, které jsou nápomocné státním orgánům k vyřešení nejnáročnějších úkolů v oblasti zajištění a ochrany práv a svobod člověka a občana.

Advokátem (z lat. *advocatus* – zastánce, pomocník) je osoba s právnickým vzděláním a další odbornou kvalifikací, osvědčenou zpravidla odbornou zkouškou po delší odborné praxi, která poskytuje právní pomoc za úplatu. Výkon advokacie je možný pouze formou nezávislého povolání.

Z dalších označení, která souvisí s profesí advokáta lze uvést:

Patron (lat. *patronus* – ochránce, příznivec, podporovatel), v antickém Římě pán ve vztahu ke svým klientům stojícím pod jeho ochranou. Označuje také vztah bývalých římských úředníků a vojevůdců k dobytým a spravovaným provinciím.

V obecné řeči se patronem rozumí osoba, která určitým způsobem chrání či podporuje jiného člověka nebo skupinu osob.

Prokurátor (z lat. *procurator* – správce, místodržitel) byl u Římanů důvěrník nebo zplnomocněnec, označení funkce jednatele v soukromém hospodářství. Většinou zastupoval svého pána v obchodech nebo u soudu. V církevním procesu zplnomocněný zástupce nějaké úřední nebo soukromé osoby. V současné době se takto označuje statní zástupce, státní žalobce, představitel prokuratury – státního orgánu, jemuž v některých státech přísluší dozor nad zachováním zákonnosti.

Mecenáš (z lat. *maecenas*), podporovatel umění a věd. Název vznikl podle jména starořímského diplomata a podporovatele družiny básníků G. C. Maecenata. Jako mecenáši byli označováni i advokáti na základě polských a litevských zákonů, a to jako ochránci osob, které jim svěřovaly své záležitosti. Vystupovali rovněž jako patroni mladých lidí, kteří se připravovali k výkonu advokátní činnosti.

Právník (od lat. *ius* – právo), absolvent právnické fakulty, který složil předepsanou statní zkoušku¹.

Schopnost poskytnout odbornou právní pomoc nebo obhajovat zájmy klienta u soudu je celou naukou, kterou doopravdy ovládá jen odborník.

Advokát jedná nikoli podle vlastního uvážení a příkazů svého klienta, ale slouží především právu a spravedlnosti – a to tím, že napomáhá zakotvení, ochraně a skutečné realizaci práv a zákonných zájmů občanů a organizací. Proto je činnost advokáta bezprostředně spojena se samotným specifikem práva, s jeho důležitými projevy jako jsou subjektivní práva, jejich zakotvení, ochrana a realizace.

Specifika činnosti advokáta, na rozdíl od jiných právnických povolání, jsou v tom, že advokát postupuje v souladu s pokyny svých klientů, přitom občan má možnost volby svého jednání s ohledem na své zájmy. Advokát pomáhá občanům nebo organizacím správně formulovat jejich zákonné požadavky, poukazuje na nejefektivnější cesty ochrany jejich práv, upozorňuje na protizákonné jednání.

Advokát ve své činnosti zaujímá postavení jak obhájce, který chrání zájmy svého klienta, tak i žalobce, který prokazuje vinu druhé strany v občanském sporu.

¹ *Všeobecná encyklopedie*, Praha, Odeon, 2002

Nehledě však na různorodost jeho práce, je nutno upozornit na jeden z nejdůležitějších znaků advokacie, který odráží podstatu tohoto institutu a který je ve všech případech neměnný – práce advokáta totiž spočívá na důvěře, na spolehlivých vztazích mezi ním a klientem – občanem.

Lze uvést následující dvě skupiny profesních vlastností, které jsou bezprostředně spojeny se specifikem advokátní činnosti:

1) nutnost kvalifikované odborné přípravy advokáta. Jeho právnické znalosti by měly být na stejné úrovni se znalostmi soudce, státního zástupce. Předpokládá se i schopnost právní erudice, schopnost včas zajistit nutné důkazy, zhodnotit veškeré podklady, schopnost rychle se zorientovat v zákonodárství, v právnické literatuře, včetně odborné prezentace svého stanoviska, umět argumentovat, dělat závěry, vyvracet důvody protistrany atd.

2) druhou podmínkou je především existence morálních a lidských vlastností, které by měly napomáhat ke správné komunikaci s klientem, k vytváření atmosféry důvěry a spolehlivosti, k projevu jeho upřímného úsilí právně pomoci konkrétnímu občanu a zároveň se zdržet jakýchkoli pokusů o „poroučení“, které jsou v rozporu s právními a morálními principy činnosti advokáta.

Ve své práci se zaměřím především na význam právní pomoci ve společnosti, na postavení institutu advokacie, na základní podmínky, které musí být splněny k výkonu advokacie a na základní rozdíly tohoto institutu mezi Českou republikou a Běloruskem, a to jak z hlediska právní úpravy advokacie, tak i z hlediska její organizace.

I. KAPITOLA

ADVOKACIE A PRÁVO NA PRÁVNÍ POMOC

1. PRÁVO NA PRÁVNÍ POMOC

Současnou společnost si lze těžko představit bez technického a vědeckého pokroku, bez stále se vyvíjejících ekonomických a lidských vztahů a hospodářského rozvoje. Každý z nás má svůj cíl a představy, jak ho dosáhnout. Využíváme k tomu všechny prostředky, které máme a vstupujeme do nových vztahů, měníme se nebo se držíme svých životních zásad. V současné době však ne vždy jsme připraveni čelit všem překážkám a problémům, které nás čekají na cestě za naším cílem. Učíme se, získáváme zkušenosti, avšak stále potřebujeme odbornou pomoc v otázkách, které nejsme schopni vyřešit sami. Bohužel v současnosti se setkáme s názorem, že osoba dodržující zákony nemá co do činění s advokáty, totiž nemá důvod se na ně obracet. V běžném životě však často vstupujeme do určitých právních vztahů: nakupujeme, půjčujeme, stavíme a dědíme po rodičích. Při tom dochází k situacím, v nichž si neuvědomujeme svá práva a povinnosti, následky svých činů, chybujeme. Proto je třeba, aby existoval určitý systém právní pomoci, který by mohl využít každý, kdo právní pomoc potřebuje.

V demokratickém právním státě by měl mít každý přístup k právní pomoci poskytované kvalifikovaným právníkem.

Listina základních práv a svobod (dále rovněž „Listina“)² ve čl. 37 odst. 2 stanoví: *„Každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení“*.

Ústava České republiky (dále rovněž „Ústava ČR“)³ ve čl. 1 a Listina ve čl. 3 zaručují základní práva a svobody všem bez ohledu na přirozené rozdíly, které mezi nimi existují. Jde o princip rovnosti, který vyžaduje, aby všem byly poskytnuty stejné možnosti k faktickému využívání ústavních práv. Právo na právní pomoc je jedním ze základních principů demokratického právního státu a je vlastně právní zárukou práva na

² Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

³ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

soudní ochranu⁴. Navíc novela zákona o advokacii zařadila do svých ustanovení i výslovné právo každého na svobodnou volbu advokáta.

Právo na právní pomoc je chápáno jako právo každého být zastoupen před soudem nebo jiným orgánem státní moci, ať už z vlastní vůle zastoupeného nebo např. z důvodu procesní nezpůsobilosti. Právo na právní pomoc zahrnuje i právo na obhájce, právo na tlumočnicka⁵, poučování účastníků řízení soudem nebo jiným orgánem státní moci atd. Mluvíme rovněž i o povinném zastoupení (jde o případy nutné obhajoby v trestním řízení, při podání dovolání v občanském soudním řízení atd.) a o poskytování právní pomoci osobám, které nemají finanční prostředky k tomu, aby si ji zajistily samy.

Právní vztahy, které vznikají při poskytování právní pomoci, jsou vztahy zásadně soukromoprávními. Dochází tu však k prolínání veřejného i soukromého práva vzhledem k tomu, že právo na právní pomoc je především institutem veřejného práva. Odsud vyplývá i nutnost, aby tento institut byl dostatečným způsobem regulován právními normami. Jde o požadavek vůči státu, aby zajistil fungující systém právní pomoci způsobem, který by odpovídal povaze těchto právních vztahů. Je nutné, aby výkon advokacie byl skutečnou realizací práva na právní pomoc.

Pokud jde o právní úpravu v Bělorusku – právo na právní pomoc je především zakotveno v čl. 62 Ústavy Běloruské republiky (dále rovněž „Ústava BR“) z r. 1994 v platném znění: *„Každý má právo na právní pomoc k realizaci a ochraně práv a svobod, včetně práva na právní pomoc od advokátů a jiných svých zástupců v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, dalšími ústavy, organizacemi a ve vztazích mezi úředními osobami a občany. V případech stanovených zákonem se právní pomoc poskytuje bezplatně.*

Omezování práva na právní pomoc je v Bělorusku zakázáno⁶.“

Stát garantuje právní pomoc všem, kdo ji potřebují. Jakákoliv fyzická nebo právnická osoba, které se nachází na území Běloruské republiky, se může obrátit na advokáta pro právní pomoc na ochranu svých práv a zákonných zájmů před soudy, jinými orgány a organizacemi, do jejichž kompetencí patří rozhodování právních otázek.

⁴ Zoulík F.: Soudy a soudnictví, Praha, C. H. Beck, 1995, s. 63

⁵ Srov. čl. 37 a 40 Listiny

⁶ Ústava Běloruské republiky № 2875-XII ze dne 15.3.1994, v platném znění

Zbývá se zmínit i o roli mezinárodních dokumentů, které zaručují právo na právní pomoc:

- Všeobecná deklarace lidských práv, která byla schválena dne 10. 12. 1948 Valným shromážděním OSN v New Yorku, a v níž je vyjádřeno právo na soudní ochranu a právo na obhajobu pro obviněného. Zakotvuje princip rovnosti, presumpci nevinu, právo na nestranné a veřejné prozkoumání věci nezávislým a spravedlivým soudem a také záruky, které jsou nutné k ochraně každé osoby, která je obviněna ze spáchání trestného činu.

- dalším významným mezinárodním dokumentem je Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který byl vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. 120/1976. Upravuje základní zásady soudcovské nezávislosti, rovnosti účastníků a také se zabývá právy obviněného v trestním řízení. Ve čl. 2 je garantováno právo na právní ochranu.

- Úmluva o ochraně lidských práv a svobod je nejdůležitější lidsko-právní úmluvou sjednanou v rámci Rady Evropy. Byla podepsána v Římě 4. listopadu 1950. Upravuje ve čl. 6 soubor práv interpretovaný jako právo na spravedlivý proces. Úmluva dále upravuje např. právo na obhájce podle vlastního výběru, právo na bezplatnou obhajobu, právo na tlumočnicka atd.

1.1 Právo na bezplatnou právní pomoc

Je zapotřebí si uvědomit, že služby advokátů jsou jako každé jiné poskytované za úplatu, přičemž klient má právo se na cenu služby informovat předem. Dostupnost právní pomoci je nezbytně spjata i s realizací práva na právní pomoc osobám nemajetným.

Důsledky finanční krize, které vyvolaly zpřísnění úvěrové politiky, propouštění ze zaměstnání, snížení spotřebitelské poptávky již jsou mnohým známé. Dle názorů sociologů se potřeby obyvatelstva v oblasti právní pomoci zvyšují stejně, jako se zvyšuje rozdíl mezi schopnostmi různých sociálních vrstev obyvatelstva hradit tyto právní služby. Potřeba bezplatné právní pomoci tak vzniká zejména u té kategorie občanů, která patří k nižším sociálním vrstvám a která není schopna za služby advokáta zaplatit. Právo na právní pomoc je spjata s právem na spravedlivý proces, které je

rovněž předmětem zájmu Rady Evropy. Jde hlavně o požadavek, aby nikomu nebylo bráněno v prosazování jeho práv a v obhajobě z ekonomických důvodů. Měl by být vytvořen efektivní systém poskytování bezplatné právní pomoci, kde náklady právního zastoupení hradí stát.

Právní řád České republiky umožňuje ustanovení advokáta soudem jak v trestně-právní tak i v občansko-právní oblasti. Jde o ustanovení právního zástupce k ochraně práv a oprávněných zájmů občana, který splňuje podmínky nemajetnosti a prokáže neschopnost tuto pomoc hradit sám. V případech, kdy soud nevyhoví požadavku pro obhajobu bezplatnou, příp. pro obhajobu za sníženou odměnu by byl občan značně znevýhodněn oproti majetnějším účastníkům. Proto Česká advokátní komora (dále rovněž „ČAK“ nebo „Komora“) zajišťuje právní pomoc osobám, které se nemohou z různých příčin a důvodů domoci právní pomoci advokáta ve dvou formách, jednak v rámci právní úpravy obsažené v ust. §18 odst. 2 zákona o advokacii⁷ (dále rovněž „ZA ČR“) a jednak v rámci výkonu veřejně prospěšné činnosti organizováním bezplatných právních porad v jednotlivých regionech⁸.

Právní úprava bezplatné právní pomoci v Bělorusku je obsažena v zákoně o advokacii⁹ (dále rovněž „ZA BR“) a dalších právních předpisech, které stanoví okruh osob a druhy řízení, na které se vztahují případy bezplatné právní pomoci. Jde rovněž o bezplatnou právní pomoc jak v oblasti občansko-právní, tak i trestně-právní.

Právo na bezplatnou právní pomoc podle ZA BR mají:

- veteráni 2. sv. války a vojáci z povolání, a to pouze v základní informativní rovině (tj. drobná právní pomoc) a pokud nejde o otázky, které souvisí s podnikatelskou činností těchto osob;
- invalidé I. a II. skupiny, a to pouze v základní informativní rovině (tj. drobná právní pomoc)¹⁰;
- občan, který nesouhlasí s rozhodnutím volební komise ve věci zjištěných nedostatků v seznamech voličů;
- nezletilý, který nedosáhl 18 let věku, a to ve věci zahájení soudního řízení;
- osoba zmocněná zákonem k zastupování prav a oprávněných zájmů dětí ve věcech omezení rodičovské zodpovědnosti¹¹.

⁷ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii

⁸ <http://www.cak.cz>

⁹ Zákon Běloruské republiky č. 20, o advokacii ze dne 15. 6. 1993, v platném znění

¹⁰ čl. 6 ZA BR

Z dalších předpisů lze uvést např. dekret prezidenta Běloruské republiky č. 352 o zamezení následků obchodování s lidmi ze dne 8. 8. 2005, kterým bylo stanoveno, že sociální ochrana a rehabilitace obětí obchodování s lidmi se provádí bezplatně včetně poskytování bezplatné právní pomoci.

Navíc v souladu s usnesením¹¹ a dalšími příslušnými právními předpisy může být právní pomoc poskytnuta bezplatně žalobci v řízení před soudem v prvním stupni, a to ve věcech:

- pracovních sporů;
- výživného;
- náhrady škody na zdraví v důsledku pracovního úrazu¹⁰;
- odškodnění pozůstalých v řízení před soudem v prvním stupni.

Obecně lze říci, že úprava bezplatné právní pomoci v Běloruské republice stejně jako v České republice je značně roztráštěná a nepřehledná. Přijetí nového zákona, který by sjednotil úpravu placené právní pomoci potřebným osobám, je již po řadu let jednou z priorit České advokátní komory¹². V Bělorusku se zatím o přijetí obdobného zákona neuvažuje.

Občan Běloruska žádá o poskytnutí bezplatné právní pomoci na základě písemné žádosti, která se podává vedoucímu právní poradny anebo představenstvu komory advokátů. O žádosti má být rozhodnuto do 10 dnů ode dne podání žádosti o osvobození od poplatků za poskytnutí právní pomoci.

1.2 Pojem advokacie a poskytování právní pomoci

Zákon o advokacii ČR stanoví: „*Advokátem je ten, kdo je zapsán v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou*“. Zákon vymezuje advokacii obecně jako poskytování právních služeb provozované jako nezávislé povolání zpravidla za úplatu.

¹¹ Usnesení představenstva běloruské Republikové komory advokátů № 86 o některých aspektech poskytování bezplatné právní pomoci

¹² Úvodník Bulletinu advokacie č. 3, 2004, s. 9

Jde především o udělování právních rad, obhajobu zájmů jiných osob v řízení před soudem nebo jinými orgány. Vzhledem k významu poskytovaných služeb vyžaduje výkon tohoto povolání zvláštní kvalifikaci v oboru práva a je navíc vázán formální autorizací. Zákon o advokacii stanoví, kdo se může stát advokátem a za jakých podmínek může poskytovat právní služby.

ZA BR ve čl. 1 stanoví: *„Advokacie v Běloruské republice je nezávislým právním institutem, který je určen k poskytování kvalifikované a odborné právní pomoci v souladu s Ústavou BR“*.

ZA BR navíc ve čl. 2 vymezuje co je cílem advokacie:

„Hlavním cílem advokacie je poskytování odborné právní pomoci fyzickým a právníckým osobám při ochraně jejich práv, svobod a zákonných zájmů. Advokacie rovněž napomáhá k výkladu zákonů a k právní výchově občanů. Svou činností slouží principům zákonnosti, spravedlnosti a humanismu“.

Poskytováním právní pomoci se podle ust. §2 ZA ČR a dle čl. 5 ZA BR rozumí zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, obhajoba v trestních věcech, udělování právních porad, sepisování listin, zpracovávání právních rozborů a další formy právní pomoci.

Tato činnost spočívá v tom, že podle rady advokáta může být soudní řízení zahájeno nebo naopak zastaveno. Dále nám advokát na základě svých znalostí a zkušeností může doporučit, zda máme uzavřít smlouvu nebo odmítnout její podmínky, poskytnout informaci o platných právních předpisech. Zároveň ne vždy jsme schopni vlastními silami vypracovat žalobu nebo vyjádřit podstatu svého problému. Proto k činnosti advokátů patří i vypracování prohlášení, stížností a jiných dokumentů právního charakteru. Napomáhá to totiž k urychlení procesu řízení a zabraňuje dalším nesrovnalostem. Kvalifikovaná právní pomoc od advokáta napomáhá zabránit budoucím právním konfliktům, k obnovení narušených práv nebo může jít i o včasné varování před nebezpečím porušení našich práv. Poskytování právní pomoci advokátem rovněž formuje veřejné mínění o platném zákonodárství.

Kromě výše uvedených forem právní pomoci najdeme v zákonech o advokacii České republiky a Běloruska i ustanovení o poskytování *„...dalších forem právní pomoci“*.

Nicméně zákony neupřesňují, o jaké druhy právní pomoci jde. Podle praxe však jde o právní služby různorodého charakteru pro hospodářské subjekty a jednotlivce. Patří sem vypracování stanov, interních předpisů, vyhlášek, místních normativních předpisů a nejrůznějších doporučení a analýz, které napomáhají ke zkvalitnění právní činnosti v daném podniku, organizaci nebo společnosti, k odhalení porušování právních předpisů a k prevenci těchto porušení.

Svou účastí při poskytování právní pomoci občanům a organizacím chrání advokát především soukromý zájem svého klienta. Nicméně ochrana soukromého zájmu právními prostředky nabývá i veřejný charakter, jelikož společnost a stát jsou zainteresováni v řádném fungování právního systému, v bezpodmínečném dodržování zákonů jak ze strany občanů, tak i státních orgánů.

Ochrana lidských práv člověka a občana, již slouží advokacie, nabývá význam nejdůležitější veřejné funkce v právním státě. Stát zaručuje právní pomoc všem, kdo ji potřebují, a to bez jakéhokoliv omezení.

1.3 Pokoutnictví

ZA ČR v ust. §1 a 2 jasně definuje co je obsahem právních služeb a které osoby jsou oprávněny poskytovat právní služby na území České republiky. S výkonem advokacie nezbytně spojujeme i řadu povinností a omezení, které zákon ukládá. V právní praxi se však setkáme s případy obcházení ustanovení ZA ČR, které označujeme jako tzv. pokoutnictví.

Pokoutnictví je poskytování právní pomoci osobami, které k tomu nemají zákonné zmocnění neboli osobami, které nejsou advokáty, notáři, případně evropskými nebo zahraničními advokáty.

Důvodů vzniku a existence pokoutnictví může být několik. Jako příklad lze uvést období totalitního režimu, jehož negativním dopadem byl nedostatek advokátů, což vedlo k rozvoji pokoutnictví. V současné době hlavním důvodem existence pokoutnictví je převážně snaha získat co nejvíce výhod vyplývajících z advokátní činnosti, a tím i zisku, který však zůstává jako nezdaněný příjem. Bez povšimnutí však zůstává i veškerá odpovědnost a povinnosti, které jsou s výkonem advokacie nezbytně spojeny.

ZA ČR výslovně neupravuje otázku postihu pokoutnictví, avšak sankci při neoprávněném poskytování právních služeb v souvislosti se zastupováním v občanském soudním řízení obsahuje ust. §27 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále rovněž „OSŘ“), které stanoví, že soud může rozhodnout o tom, že zastoupení nepřipustí, pokud zástupce vystupuje v různých věcech opětovně. Pokoutnictví je možné postihnout rovněž podle ust. §251 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále rovněž „Trestní zákoník“) jako trestný čin neoprávněného podnikání.

Otázkám pokoutnictví se věnoval i Ústavní soud Běloruské republiky, který ve svém rozhodnutí¹³ pojednává o poskytování právních služeb advokáty, kteří k tomu musí získat licenci za podmínek stanovených ZA BR a zároveň věnoval pozornost i otázkám zastupování fyzickými osobami v soudním řízení, které k tomu nemají příslušné právnické vzdělání. Dle znění občanského procesního kodexu Běloruské republiky ze dne 11. 1. 1999 № 238-3 čl. 72 „*může být zástupcem každá osoba, která má způsobilost k právním úkonům a které byla udělena plná moc zastoupeným, a to způsobem stanoveným v zákoně*“. Dále čl. 72 stanovil, že „*zástupcem v občanském soudním řízení rovněž mohou být:*

- *advokáti;*
- *zaměstnanci právnických osob ve věcech těchto právnických osob;*
- *rodiče, osvojitelé;*
- *zmocněnec ustanovený soudem*“ a další.

Šlo však o demonstrativní výčet osob oprávněných vystupovat jako zástupce, z čehož lze dovodit, že jako zástupce mohla vystupovat kterákoliv osoba, a to nejen advokát nebo zákonný zástupce účastníka řízení.

Podle výše zmíněného nálezu Ústavního soudu BR „*stát zaručuje kvalifikovanou právní pomoc k realizaci a ochraně práv a svobod občanů, zavádí povinnost mít licenci k poskytování právních služeb u advokátů a jiných právnických a fyzických osob, avšak zároveň připouští zastupování v občanském soudním řízení kteroukoliv fyzickou osobou na základě plné moci. Zákonodárce však neupravil, zda takto poskytovaná právní pomoc může mít systematický charakter a být zdrojem příjmu osoby, která nemá právnické vzdělání...*“. V důsledku tohoto nedostatku se ztrácela veškerá potřeba

¹³ Nález Ústavního soudu Běloruské republiky ze dne 2. 7. 1999 № R-85/99, o některých otázkách institutu zastoupení v občanském soudním řízení

upravovat v zákoně podmínky udělování licencí k poskytování právních služeb. Změna nastala až s přijetím novely občanského procesního kodexu BR ze dne 5. 11. 2003 № 246-3, ve kterém došlo v čl. 72 k vypuštění slova „každá“ ve větě první a slova „rovněž“ ve větě druhé, čímž došlo ke zúžení okruhu osob a ke stanovení již taxativního výčtu osob oprávněných vystupovat jako zástupce v občanském řízení.

Zákaz pokoutnictví je především projevem zájmu společnosti na kvalitním poskytování právních služeb. K tomu, aby byla zajištěna kvalita a profesionalita právních služeb, musí být stanovena pravidla, za kterých mohou osoby tyto služby poskytovat a odpovědnost těchto osob. Právě skutečnost, že osoba, která pokoutně poskytuje právní služby, nepodléhá jakékoli kontrole ze strany advokátních komor, nemá povinnost mít potřebné vzdělání a praxi a není pojištěna pro případ odpovědnosti za škodu, již sama o sobě ohrožuje zájmy klienta.

Obecně lze říci, že je především na zákonodárci, jakým způsobem vymezí v rámci zákona podmínky poskytování právních služeb, upraví institut zastoupení a zamezí tak případům pokoutnictví.

II. KAPITOLA

ADVOKACIE V ČESKÉ REPUBLICCE

1. HISTORICKÝ VÝVOJ ADVOKACIE V ČESKÉ REPUBLICCE

Právní institut advokacie má náročnou a staletou historii svého vývoje. Původně šlo o zastupování zájmů rodiny, kde hlava rodiny (patron) hájil před soudem zájmy každého člena své rodiny. Jak jsem již naznačila, lze uvažovat o tom, že to byli jacísi předchůdci advokátů. Ve starověkém Římě kromě patronů a jejich klientů existovalo i zastupování právnických osob a příkladem toho jsou kláštery, jejichž zájmy hájili mniši, kteří studovali kromě jiného i světské zákony¹⁴.

První zmínku o advokacii v českých zemích nalézáme v pramenech ze 13. století Confirmacio diplomatu de civitate Nova villa (Uničov) condita z roku 1223, kde se v čl.

¹⁴ Smirnová E.M. Advokatura: Učebnoje posobije, SPb., izdatel'stvo Michajlova V.A., 2002, s. 9

6 mluví o „Theoderico advocato“¹⁵. To však ještě nesignalovalo o tom, že tato právní pomoc byla poskytována za úplat. Až prameny ze 14. století dosvědčují existenci advokacie jako povolání v důsledku zavedení formální advokacie v Čechách nařízením pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic z r. 1356. Jak dosvědčují prameny – šlo původně o osoby, které byly právními poradci a mluvčími stran – tzv. řečníky. Pro výkon povolání „řečníka“ středověké právo nekladlo žádné podmínky. Každý, kdo byl způsobilý jednat u soudu - tedy každý svobodný občan, mohl být pověřen stranou, aby za ni mluvil. Rovněž každá strana jak žalující, tak žalovaná byla oprávněná si pořídit řečníka.

Významnou událostí bylo rovněž založení Univerzity Karlovy v r. 1348, v jejímž rámci byla založena i právnická fakulta.

Zlomem ve vývoji českého práva byl počátek 17. století, kdy v důsledku bělohorské porážky a poté vydání Obnoveného zřízení zemského (včetně jeho novelizace zvané Deklaratoria z let 1650-1652), nastalo období postupné unifikace práva ve všech habsburských zemích. Tento proces potom vyvrcholil za vlády Marie Terezie a Josefa II¹⁵. Zavedení písemného procesu na místo procesu ústního mělo rovněž za následek ztrátu významu řečnického povolání a řečníci byli vystřídáni prokurátory a advokáty.

Zásadní zlom nastal po r. 1848, kdy byla otevřena cesta habsburské monarchie k budování moderního státu. Dne 16. srpna 1849 byl vydán advokátní řád č. 364 ř. z., který měl pouze dočasnou platnost. Nicméně zrušil numerus clausus a jmenovací právo advokátů přenesl na ministra spravedlnosti. I když již v roce 1850 byl ústavní vývoj na téměř desetiletí přerušen Bachovským absolutismem, prozatímní advokátní řád z roku 1849 nepozbyl platnosti.

V roce 1861 vyšlo první číslo českého časopisu "Právník", o tři roky později byla založena Jednota právnická v Praze.

K definitivní právní úpravě došlo až po rakousko-uherském vyrovnání. Advokátní řád č. 96/1868 ř. z. z 6. července zakotvil definitivně volný přístup k advokacii, samozřejmě

¹⁵Schelleova I.: Organizace a činnost advokacie, 1. díl, Masarykova univerzita v Brně, 1993, s. 5

při splnění zákonem stanovených podmínek¹⁶. Po účinnosti tohoto advokátního řádu se začal zvyšovat i počet advokátů.

Završením tohoto procesu bylo rozdělení Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze na českou a německou část v roce 1882, a tedy i otevření české právnické fakulty. Koncem století byl založen Spolek českých advokátů a začal se vydávat český advokátský časopis "Časopis českých advokátů" přejmenovaný následně na "Právnické rozhledy".

Po 1. světové válce Československá republika v podstatě navázala na právní úpravu rakouskou. Advokáti se valnou měrou podíleli již na vzniku samostatného státu, mnozí z nich se v první republice zapojili do politického dění. Jména advokátů nalezneme mezi poslanci, senátory i ministry.

Z advokátů - politiků stojí v popředí nepochybně první ministr financí Alois Rašín, mnoholetý ministr spravedlnosti Ivan Dérer, sociálně-demokratičtí ministři Lev Winter a Alfréd Meissner, poradce a přítel T. G. Masaryka Václav Bouček, prvorepublikový diplomat a posléze prezident Nejvyššího kontrolního úřadu Eduard Koerner a další¹⁷.

Období okupace, protektorátu Čechy a Morava a únorový puč v roce 1948 se negativně odrazily ve všech sférách právnictví, včetně advokacie. Byly likvidovány advokátní kanceláře a princip soukromé advokacie byl na dlouhé období až do r. 1990 zrušen. Výrazně klesal i počet advokátů. Advokátní profese byla komunistickým režimem potlačována a stála na periferii života společnosti, de facto se uplatňoval princip numerus clausus.

Změny uskutečněné po r. 1989 vyvrcholily zcela novou právní úpravou advokacie. Tato nová úprava byla vtělena do zákona České národní rady č. 128/1990 Sb. o advokacii, který výkon advokacie vymezil jako poskytování právní pomoci provozované jako nezávislé povolání zpravidla za úplat. Zároveň však vyšel zákon č. 209/1990 Sb. o komerčních právnících a právní pomoci jimi poskytované. Poskytování právní pomoci se tak rozdělilo mezi advokáty a komerční právníky a vytvořily se dvě na sobě nezávislé komory s tím, že každá měla své dosti odlišné interní předpisy. Konstituování komerčních právníků jako zvláštní profese mělo umožnit plynulé začlenění dosavadních

¹⁶ Schelleova I.: Organizace a činnost advokacie, 1. díl, Masarykova univerzita v Brně, 1993, s. 9

¹⁷ <http://www.cak.cz>, Historie advokacie v ČR

tzv. podnikových právníků do sféry podnikání v oblasti právních služeb¹⁸. Další změna nastala v r. 1996 vydáním nového zákona o advokacii č. 85/1996 Sb., který sloučil advokátní komoru a komoru komerčních právníků v jeden advokátský stav a upravuje výkon advokacie v mezích evropských standardů.

2. PLATNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA ADVOKACIE V ČESKÉ REPUBLICCE

Mezi nejdůležitější právní předpisy upravující advokacii v České republice patří: zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. Ve čl. 90 stanoví, že ochrana práv je svěřena především soudům. Ústavní základ ochrany práv pak dále rozvádí ve svých ustanoveních zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, která ve čl. 37 odst. 2 stanoví právo každého na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány veřejné správy, a to od počátku řízení a dále v odst. 3 zakotvuje rovnost všech účastníků v řízení. V dalším čl. 40 odst. 3 rovněž stanoví právo obviněného na obhajobu prostřednictvím obhájce.

Základním právním předpisem upravujícím postavení a činnost advokacie je zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů. Zákon stanoví předpoklady pro výkon advokacie, způsoby výkonu advokacie, práva a povinnosti advokátů, obsahuje právní úpravu činnosti České advokátní komory a její organizační členění.

Kromě těchto právních předpisů obsahuje ustanovení o právní pomoci advokátů také občanský zákoník, občanský soudní řád a trestní řád.

Důležitou roli pro činnost advokátů mají i stavovské předpisy české advokacie: usnesení sněmu advokátů, usnesení představenstva ČAK¹⁹.

Zbývá se zmínit o právních předpisech Ministerstva spravedlnosti, kterými jsou např.:

- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif),
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 244/1996 Sb., kterou se stanoví kárný řád (advokátní kárný řád) a
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 197/1996 Sb., kterou se vydává zkušební řád pro advokátní zkoušky a uznávací zkoušky (advokátní zkušební řád).

Z předpisů Evropské unie lze ještě uvést i Etický kodex advokátů v Evropské unii, jehož schválením vznikla všem advokátům ve styku se zahraničím povinnost řídit se jeho

¹⁸ Zahradníková R.: Organizace justičního systému, Plzeň, Aleš Čeněk, 2007, s. 188

¹⁹ Např. důležité usnesení představenstva ČAK 1/1997, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky

ustanoveními. Jde hlavně o pravidla, která jsou tradičně respektována ze strany advokátního stavu.

3. PŘÍSTUP K PROFESI ADVOKÁTA V ČESKÉ REPUBLICCE

Zákon o advokacii definuje výkon advokacie jako poskytování právních služeb advokáty za podmínek stanovených tímto zákonem. Právními službami zákon rozumí zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, obhajobu v trestních věcech, udělování právních rad a další formy právní pomoci, jsou-li vykonávány soustavně a za úplatu. Potřeba právní úpravy výkonu advokacie vyplývá z požadavku zabezpečení kvality a dostupnosti poskytovaných právních služeb. Konkrétní pravidla v přístupu k profesi advokáta stanoví jak zákon o advokacii, tak i další právní předpisy. Samotné rozhodování o připuštění k profesi advokáta přísluší ČAK, jejíž pravomoc je ovšem limitována zákonnou úpravou obsahující podmínky přístupu k advokacii.

3.1 Podmínky přístupu k profesi

Dle zákona o advokacii je nutno nejprve vymezit subjekty, které jsou oprávněny poskytovat právní služby na území České republiky, a to za podmínek stanovených tímto zákonem a způsobem v něm uvedeným. Dle ust. §2 odst. 1 zákona o advokacii jsou jimi:

- advokáti nebo

- fyzické osoby, které

- 1) jsou státními příslušníky členského státu Evropské unie, smluvního státu Dohody o Evropském hospodářském prostoru nebo Švýcarské konfederace (dále rovněž „domovský stát“), anebo jsou státními příslušníky jiného státu a jsou v některém z domovských států trvale usazeni, a
- 2) v domovském státě získaly oprávnění poskytovat právní služby pod profesním označením svého domovského státu, které bylo oznámeno ve sdělení Ministerstva spravedlnosti, vyhlášeném ve Sbírce zákonů.

Dále se zákon o advokacii v ust. §2 odst. 2 zmiňuje o dalších subjektech, které jsou oprávněny poskytovat právní služby. Týká se to specializovaných činností, kde se vyžaduje znalost určitých úseků právního řádu nebo znalost ekonomického nebo technického oboru. Jsou jimi např. notáři, soudní exekutoři, daňoví poradci nebo i patentoví zástupci.

Jako primární podmínku k výkonu advokacie ZA ČR stanoví dle ust. §5 zápis do seznamu advokátů vedeného ČAK. Dalšími předpoklady pro výkon advokacie dle §5 jsou:

- způsobilost k právním úkonům,
- dosažené vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva studiem na vysoké škole v České republice nebo v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo je toto vzdělání uznáno podle zvláštních předpisů a současně odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu v oboru právo na vysoké škole v České republice,
- právní praxe po dobu alespoň 3 let jako advokátní koncipient,
- bezúhonnost,
- neexistence zákonných překážek, které brání zápisu do seznamu advokátů,
- složení advokátní zkoušky,
- složení slibu do rukou předsedy ČAK.

ČAK vydá advokátovi nejpozději do jednoho týdne po zápisu do seznamu advokátů osvědčení o zápisu do seznamu advokátů a identifikační průkaz advokáta, kterým prokazuje oprávnění k poskytování právních služeb²⁰.

Za překážky výkonu advokacie lze dále dle ZA ČR jmenovat:

- uložení kárného opatření vyškrtnutí ze seznamu advokátů,
- pravomocné odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za úmyslný trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem advokacie nebo za jiný trestný čin, pokud tato trestná činnost ohrožuje důvěru v řádný výkon advokacie,

²⁰ §5d ZA ČR

- vznik a trvání pracovního nebo služebního poměru, s výjimkou pracovního poměru k České advokátní komoře nebo k obdobné profesní organizaci advokátů v některém z domovských států, k advokátovi, společnosti zřízené k poskytování právních služeb (dále rovněž „společnost“) nebo k zahraniční právnické osobě oprávněné poskytovat právní služby podle ust. §35s odst. 1 (dále rovněž „zahraniční společnost“). Výjimku tvoří i pracovní poměr, jehož předmětem je výkon vědecké, pedagogické, literární nebo umělecké činnosti,
- výkon jiné činnosti neslučitelné s výkonem advokacie,
- vyškrtnutí advokáta, vůči kterému byl prohlášen konkurs nebo který je společníkem společnosti nebo zahraniční společnosti, poskytující právní služby, vůči níž byl prohlášen konkurs. To neplatí, pokud od doby vyškrtnutí již uplynulo 5 let a insolvenční řízení bylo v této době pravomocně skončeno.

3.2 Advokátní koncipient (dle zákona o advokacii České republiky)

Každý absolvent po ukončení právnické fakulty rozhoduje o tom, kterému oboru práva se dále bude věnovat, zda se stane např. justičním čekatelem, notářským nebo advokátním koncipientem.

Pokud se rozhodne pro výkon advokacie, musí absolvovat praxi u advokáta nebo u společnosti jako advokátní koncipient. Dle zákona o advokacii je advokátním koncipientem ten, kdo je zapsán v seznamu advokátních koncipientů vedeném ČAK.

Při splnění všech níže uvedených předpokladů zapíše ČAK žadatele do seznamu advokátních koncipientů na základě jeho písemné žádosti.

3.3 Předpoklady pro zápis do seznamu advokátních koncipientů

Předpoklady pro zápis do seznamu advokátních koncipientů jsou:

- plná způsobilost k právním úkonům,
- dosažené vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva studiem na vysoké škole v České republice nebo v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo je toto vzdělání uznáno podle zvláštních

předpisů a současně odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu v oboru právo na vysoké škole v České republice,

- bezúhonnost,
- neuložení kárného opatření vyškrtnutí ze seznamu advokátních koncipientů nebo na něhož se hledí, jako by mu toto kárné opatření nebylo uloženo, a
- pracovní poměr k advokátovi nebo ke společnosti sjednaný na stanovenou týdenní pracovní dobu podle příslušných ustanovení zákoníku práce.

Zápis do seznamu advokátních koncipientů zaznamená Komora v seznamu advokátních koncipientů bez odkladu, nejpozději do jednoho týdne ode dne zápisu a vydá advokátnímu koncipientovi identifikační průkaz, kterým se bude prokazovat při výkonu právní praxe včetně zastupování advokáta na základě jeho pověření při jednotlivých úkonech právní pomoci²¹.

Po dobu výkonu právní praxe vznikají advokátu a advokátnímu koncipientu práva a povinnosti, které jsou obsaženy v usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1998 Věstníku ze dne 10. března 1998 o výchově advokátních koncipientů a dalším vzdělávání advokátů, v platném znění. V souladu s tímto usnesením je advokát povinen umožnit advokátnímu koncipientovi, který je k němu v pracovním poměru, účelnou právní praxi, pečlivě ho vést a dohlížet na něj tak, aby získal znalosti a zkušenosti potřebné ke složení advokátní zkoušky a k výkonu advokacie a aby si osvojil a dodržoval pravidla profesionální etiky²². Dále je advokát povinen umožnit koncipientovi přípravu na advokátní zkoušku v délce alespoň jednoho měsíce, jakož i účast u advokátní zkoušky. Navíc zákon o advokacii v ust. §31 stanoví pro advokáta nebo společnost, která zaměstnává advokátního koncipienta povinnost vytvářet takové pracovní podmínky, které umožní advokátnímu koncipientovi řádnou přípravu na povolání advokáta.

Koncipient má ve vztahu ke klientům, ČAK a veřejnosti stejná práva a povinnosti jako advokát, což vyplývá z ustanovení §16, 17, 21 a 29 ZA ČR, tj. povinnost chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny, jednat čestně a

²¹ §37 odst. 2 ZA ČR

²² Usnesení představenstva ČAK č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex).

svědomitě, postupovat při výkonu advokacie tak, aby nesnižoval důstojnost advokátního stavu, zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti poskytováním právních služeb, povinnost oznámit ČAK veškeré skutečnosti nezbytné pro vedení seznamu advokátních koncipientů.

Při výkonu právní praxe je koncipient povinen postupovat v souladu se zákonem o advokacii a stavovskými předpisy, povinen vést záznamy o všech významnějších úkonech právních služeb, kterých se zúčastnil nebo při kterých zastupoval advokáta.

Další povinností koncipienta je účastnit se vstupního školení a absolvovat povinné a volitelné semináře, které pořádá ČAK a advokát je povinen mu umožnit účast na výchovných akcích pořádaných ČAK. Účast na těchto vzdělávacích akcích se považuje za výkon práce. Náklady spojené s organizačním a lektorským zabezpečením školení, povinných seminářů a volitelných seminářů nese ČAK. Náhradu cestovních výdajů spojených s účastí koncipienta na výchovných akcích podle věty první poskytuje koncipientovi advokát podle pracovněprávních předpisů²³.

Advokátní koncipient bude zapsán do seznamu advokátů vykonáním alespoň tříleté právní praxe jako advokátní koncipient, složením advokátní zkoušky a splněním dalších podmínek stanovených v ust. §5 zákona o advokacii. Za praxi advokátního koncipienta se pokládá též praxe soudce, prokurátora, státního zástupce, státního arbitra, notáře, justičního čekatele, exekutora a soudce či asistenta soudce Ústavního soudu, Nejvyššího soudu nebo Nejvyššího správního soudu.

V souvislosti s právní praxí koncipienta upravuje zákon o advokacii v ust. §5 odst. 2 možnost započtení dovolené na zotavenou do doby praxe. Dále stanoví, že „nevykonává-li advokátní koncipient právní praxi z důvodů překážek v práci na jeho straně nebo z důvodu omluvené nepřítomnosti v práci, započítávají se mu tyto doby do doby právní praxe nejvýše v rozsahu 70 pracovních dnů v každém roce jejího trvání.“ Touto úpravou by se mělo zamezit situacím, kdy koncipient z různých důvodů právní praxi prakticky nevykonává, což má nepříznivý vliv na získání odborné praxe a způsobilosti, a tudíž i na kvalitu poskytovaných právních služeb. Za zmínění stojí

²³ Usnesení představenstva ČAK č. 1/1998 Věstníku, o výchově advokátních koncipientů a dalším vzdělávání advokátů

obdobná úprava obsažena ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti BR, která rovněž pamatuje na tuto situaci, avšak má stručnější a neúplnou povahu. Stanoví jen to, že „*do doby praxe se nezapočítává doba, po kterou koncipient nevykonával právní praxi více než 1 měsíc*“ (např. z důvodu nemoci)²⁴.

3.4 Advokátní zkouška (podle zákona o advokacii České republiky)

Podle ust. §54 zákona o advokacii se advokátní zkouškou prověřují znalosti z právního řádu České republiky, včetně schopnosti výkladu a použití právních předpisů na konkrétní případ, jakož i znalosti stavovských předpisů. Advokátní zkoušku lze vykonat pouze v jazyce českém a slovenském.

Podmínky složení advokátní zkoušky stanoví vyhláška Ministerstva spravedlnosti č.197/1996 Sb., kterou se vydává zkušební řád pro advokátní zkoušky a uznávací zkoušky (advokátní zkušební řád) ve znění vyhlášky č. 245/1999 Sb. a vyhlášky č. 267/2003 Sb. Komora umožní vykonání advokátní zkoušky do devíti měsíců od doručení písemné žádosti, a to po uhrazení poplatku, který stanoví stavovský předpis na částku ve výši 5.000,- Kč²⁵.

Zkouška se skládá z písemné a ústní části, kde uchazeč musí prokázat znalosti z oboru ústavního, trestního, správního práva, práva občanského a obchodního, pracovního a rodinného práva a znalost dalších předpisů upravujících poskytování právních služeb.

Dle této vyhlášky se zkouška koná před pětičlenným senátem ustanoveným z členů zkušební komise pro advokátní zkoušky. Členy senátů pro jednotlivé obory práva ustanoví předseda zkušební komise.

Písemná část zkoušky spočívá ve vypracování zadané písemné práce na základě obsahu soudních či jiných spisů, popřípadě na podkladě písemné skutkové informace. Úkolem této písemné práce může být vypracování návrhu na zahájení řízení, sepsání opravného prostředku, skutkového a právního rozboru nebo vyjádření. Při vypracování této práce je oprávněn v průběhu písemné části zkoušky používat jako pomůcky sbírky právních a jiných předpisů, sbírky soudních nebo jiných rozhodnutí a časopiseckou nebo knižní právníckou literaturu.

²⁴ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky č. 57 ze dne 30. 6. 1999, o právní praxi v advokacii

²⁵ Usnesení představenstva ČAK č.2/2004 Věstníku, kterým se stanoví poplatek za advokátní zkoušku, zkoušku způsobilosti a uznávací zkoušku a podrobnosti o jeho zaplacení

Ústní část zkoušky je zaměřena na ověření schopnosti uchazeče aplikovat při výkonu advokacie právní nebo jiné předpisy. I při této části zkoušky je uchazeč oprávněn nahlížet do pomůcek jako při písemné části.

Po zkoušce následuje její hodnocení senátem, a to z každého oboru práva prospěchovými stupni „prospěl výtečně“, „prospěl“ nebo „neprospěl“. Nejprve se hlasuje o tom, zda uchazeč prospěl a při kladném hodnocení se hlasuje o prospěchovém stupni.

Uchazeč, který zkoušku nesložil, avšak byl hodnocen alespoň ve třech oborech nejméně prospěchovým stupněm „prospěl“, vykoná opakovanou zkoušku podle §7 odst. 3 zákona o advokacii pouze v oborech, ve kterých byl při předchozí zkoušce hodnocen prospěchovým stupněm „neprospěl“. Druhá opakovaná zkouška se však koná ze všech oborů. Dále zákon o advokacii stanoví, že uchazeč, který zkoušku nesložil, může do jednoho měsíce ode dne jejího konání požádat písemně ČAK o její opakování. Zkoušku lze opakovat pouze dvakrát, avšak pokud uchazeč neuspěje ani tehdy může podat další žádost o vykonání zkoušky až po uplynutí tří let od posledního neúspěšného pokusu, přitom musí prokázat, že v posledních třech letech před podáním žádosti vykonával alespoň po dobu dalších dvou let právní praxi advokátního koncipienta.

Uchazeči, který byl u zkoušky hodnocen prospěchovým stupněm „advokátní zkoušku složil výtečně“ nebo „advokátní zkoušku složil“, vydá předseda senátu bezprostředně po oznámení výsledků zkoušky osvědčení o složení zkoušky.

Po splnění všech předpokladů nutných k zápisu do seznamu advokátů, včetně úspěšně vykonané advokátní zkoušky a po uhrazení poplatku, který stanoví stavovský předpis na částku ve výši 4.000,- Kč vydá Komora osvědčení o zápisu do seznamu advokátů²⁶.

3.5 Zahraniční advokát a evropský advokát

Stále více se rozvíjející mezinárodní spolupráce mezi státy a zájem zahraničních subjektů o podnikání v České republice, rozvoj obchodních vztahů se zahraničím a zejména členství České republiky v Evropské unii – to všechno vyvolává potřebu neustálých změn v českém právním řádu, a to i v právní úpravě institutu advokacie. Občas totiž vzniká potřeba řešit právní spory, nesrovnalosti v obchodních,

²⁶ Usnesení představenstva ČAK č. 9/2005 Věstníku, kterým se stanoví poplatek za vydání osvědčení o zápisu do seznamu advokátů a paušální částky na úhradu nákladů spojených s vydáváním některých dalších listin na žádost advokátů

občanskoprávních a jiných vztazích nejen na území státu, jehož jsme občany, ale i v zahraničí. Proto oceníme možnost obrátit se na odborníka práva jiného státu, čili zahraničního advokáta působícího v České republice nebo mimo ní. Zákon o advokacii reaguje na danou situaci stanovením podmínek pro výkon advokacie osobami, resp. advokáty, kteří jsou státními příslušníky některého z členských států Evropské unie nebo nečlenského státu. Právní úprava přitom vychází z předpisů Evropské unie a Rady Evropy, a to:

- Směrnice Rady č.77/249/EHS o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů a
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 98/5/ES o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace.

Předpoklady pro výkon advokacie závisí na skutečnosti, zda se jedná o uchazeče, který je občanem České republiky, anebo je státním příslušníkem domovského státu.

Na rozdíl od české právní úpravy neobsahuje ZA BR možnost poskytovat právní služby advokátem, který je státním příslušníkem jiného státu než Běloruské republiky. Zbývá doufat jen v to, že postupem času a úspěšnou mezinárodní spoluprací bude v Bělorusku dosaženo dostupné právní pomoci nejen u advokátů s běloruskou státní příslušností, ale i u advokátů z jiných států, což bude určitě ku prospěchu jak občanům Běloruska, tak i příslušníkům jiných států, kteří Bělorusko navštíví nebo tam pobývají.

3.5.1 Zahraniční advokát

Dle ust. §5a ZA ČR zapíše ČAK na základě písemné žádosti po složení slibu do seznamu advokátů každého, kdo kromě zákonných podmínek prokáže, že je oprávněn poskytovat právní služby nezávisle a ve všech věcech v jiném státě za podmínek slučitelných se zákonem o advokacii a složí uznávací zkoušku, kterou se ověřují znalosti především právních předpisů o poskytování právních služeb a základní znalosti o právním řádu České republiky. Na základě této skutečnosti je advokát, který byl zapsán do seznamu advokátů, oprávněn poskytovat právní služby pouze v oblasti práva státu, v němž získal oprávnění k výkonu advokacie a v oblasti práva mezinárodního.

3.5.2 Evropský advokát

Zákon o advokacii na základě ust. §35f a násl. ve spojení s §2 odst. 1b opravňuje fyzickou osobu, která je příslušníkem některého z domovských států poskytovat právní pomoc, a to jako tzv. hostující evropský advokát nebo jako tzv. usazený evropský advokát.

Státní příslušník některého z domovských států bude zapsán do seznamu advokátů, pokud:

- splňuje zákonné podmínky pro zápis do seznamu advokátů,
- prokáže, že splňuje podmínky profesního vzdělání a praxe stanovené v domovském státě k získání oprávnění k poskytování právních služeb,
- složí zkoušku způsobilosti, kterou se ověřují znalosti obdobně jako při advokátní zkoušce, tj. znalosti českého právního řádu a stavovských předpisů. Zároveň se přihlédně k tomu, že uchazeč již úspěšně splnil podmínky k tomu, aby v některém z domovských států získal oprávnění k poskytování právních služeb.

V obou případech je evropský advokát povinen používat při poskytování právních služeb profesní označení v oficiálním jazyce domovského státu. Evropský advokát je oprávněn na území České republiky poskytovat právní služby spočívající v zastupování v řízení před soudy nebo jinými orgány, včetně obhajoby v trestním řízení. Navíc podle ust. §35p zákona o advokacii stanoví-li zvláštní právní předpis, že účastník musí být v tomto řízení zastoupen advokátem, je evropský advokát povinen ustanovit advokáta po dohodě s klientem jako svého konzultanta v otázkách procesního práva. Tuzemský advokát je oprávněn být přítomen se souhlasem evropského advokáta při všech úkonech, u kterých je oprávněn být přítomen jako zástupce evropský advokát.

Zákon o advokacii zároveň zakládá odpovědnost evropského advokáta za škodu při poskytování právní pomoci a zmiňuje se i o kárné odpovědnosti, která se posuzuje podle stejných ustanovení jako u tuzemských advokátů, čímž se zajišťuje ochrana práv a zájmů klienta.

Hostujícím evropským advokátem je evropský advokát, který poskytuje právní služby na území České republiky dočasně nebo příležitostně. Podle zákona o advokacii nemůže být členem sdružení advokátů, ani společníkem společnosti ve smyslu ust. §35h zákona

o advokacii. Rovněž není oprávněn účastnit se sněmu a nemůže být volen do orgánů ČAK, což souvisí s krátkodobostí výkonu advokacie tímto advokátem. Při zastupování v řízení před soudy nebo jinými orgány je evropský advokát povinen dodržovat stejné povinnosti, které jsou stanoveny právním nebo stavovským předpisem pro tuzemské advokáty. Pokud tyto předpisy některou otázku neupravují, řídí se hostující evropský advokát stavovskými nebo jinými právními předpisy o poskytování právních služeb domovského státu.

Jednou z dalších základních povinností hostujícího evropského advokáta je povinnost oznámit ČAK adresu místa v České republice pro doručování písemností ČAK, poskytuje-li na území České republiky právní služby bez podstatnějších přerušení po dobu jednoho měsíce. Další povinností je ustanovit tuzemského advokáta jako svého zmocněnce pro doručování písemností pokud poskytuje právní služby, které spočívají v zastupování v řízení před soudy nebo jinými orgány, včetně obhajoby v trestním řízení.

Usazeným evropským advokátem je evropský advokát, který je zapsán do seznamu evropských advokátů, který vede ČAK. Na rozdíl od hostujícího evropského advokáta je usazený evropský advokát oprávněn poskytovat právní služby na území České republiky soustavně. Další odlišností je, že může být členem sdružení nebo společníkem společnosti ve smyslu ust. §14 a 15 zákona o advokacii, je oprávněn vykonávat advokacii jako zaměstnaný advokát a má právo se účastnit sněmu, nemůže však být volen do orgánů ČAK.

Dle ust. §35n zákona o advokacii se použije pro usazeného evropského advokáta přiměřeně ustanovení tohoto zákona a stavovských předpisů o právech a povinnostech advokátů.

Evropský advokát zapsaný do seznamu advokátů dle ust. §5b zákona o advokacii. Tato úprava se týká především usazených evropských advokátů s tím, že ČAK zapíše na základě písemné žádosti a po složení slibu každého evropského advokáta, který splňuje obecné předpoklady k zápisu do seznamu advokátů a prokáže, že poskytoval v České republice bez podstatnějších přerušení právní služby jako usazený evropský advokát dle ust. §35l odst. 1 ZA ČR, a to po dobu alespoň tří let a že tyto právní služby poskytoval v oblasti práva České republiky.

Fyzická osoba zapsaná do seznamu advokátů dle ust. §5c zákona o advokacii. Dle zákona o advokacii zapíše ČAK na základě písemné žádosti po složení slibu do seznamu advokátů státního příslušníka některého z domovských států nebo státního příslušníka jiného státu trvale usazeného v některém z domovských států, který splňuje podmínky nutné k zápisu do seznamu advokátů (tj. bezúhonnost, plná způsobilost k právním úkonům atd.), prokáže, že splnil podmínky profesního vzdělání a praxe stanovené v tomto státě k získání oprávnění k poskytování právních služeb a složí zkoušku způsobilosti, která se skládá z ústní a písemné části. Touto zkouškou se ověřují znalosti obdobně jako při advokátní zkoušce, avšak s přihlédnutím k tomu, že žadatel již splnil podmínky k tomu, aby v tomto státě získal oprávnění k poskytování právních služeb.

3.6 Zánik oprávnění k výkonu advokacie

Zákon o advokacii kromě právní úpravy předpokladů, jejichž splnění vyžaduje k výkonu advokacie, zároveň stanoví i přípustné meze v oprávnění poskytovat právní služby, a to tak, aby nedocházelo k porušení samotných principů advokacie a důstojnosti advokátního stavu. Jde rovněž i o situace, kdy např. pozastavení výkonu advokacie je vyvoláno potřebou určitým způsobem upravit vzniklou situaci, kdy advokát z určitých důvodů nemůže po omezenou dobu poskytovat právní služby, a proto je nutno tuto situaci řešit zákonnou úpravou.

Oprávnění k výkonu advokacie může zaniknout tak, že nastane některá ze skutečností uvedených v zákoně o advokacii, jejichž následkem je to, že ČAK zaznamená na základě této okolnosti vyškrtnutí ze seznamu advokátů spolu s vyrozuměním advokáta o záznamu. V ostatních případech uvedených v zákoně o advokacii o tom již rozhodne ČAK na základě vzniklých okolností, které vedou k zániku oprávnění k výkonu advokacie.

Vyškrtnutím ze seznamu advokátů dle ust. §7b a násl. zákona o advokacii dochází k zániku oprávnění k výkonu advokacie, ať už na základě osobní písemné žádosti advokáta nebo v důsledku uložení kárného opatření vyškrtnutí ze seznamu advokátů

Českou advokátní komorou. Rozhodnutí o vyškrtnutí je důsledkem závažnějších porušení ze strany advokáta, resp. může jít o ztrátu předpokladů nutných k výkonu advokacie.

Níže uvedené okolnosti nasvědčují zejména o snaze minimalizovat nedůstojné a nezákonné chování ze strany advokátů s co nejmenším rizikem pro klienta a směřují k zachování zákonné a morální odpovědnosti advokáta.

Vyškrtnut ze seznamu advokátů může být advokát, pokud:

- a) zemřel,
- b) byl prohlášen za mrtvého,
- c) byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, nebo ten, jehož způsobilost k právním úkonům byla omezena,
- d) mu bylo uloženo kárné opatření vyškrtnutí ze seznamu advokátů,
- e) vůči němu byl prohlášen konkurs, a to ke dni právní moci rozhodnutí o prohlášení konkursu,
- f) je společníkem společnosti nebo zahraniční společnosti zřízené k výkonu advokacie, vůči níž byl prohlášen konkurs, a to ke dni právní moci rozhodnutí o prohlášení konkursu,
- g) podal ČAK písemnou žádost o vyškrtnutí ze seznamu advokátů.

K vyškrtnutí ze seznamu advokátů dojde, rozhodne-li o tom ČAK v následujících případech u advokáta,

- a) který byl zapsán do seznamu advokátů, ačkoliv nesplňuje některou z podmínek k výkonu advokacie uvedených v zákoně o advokacii,
- b) který byl pravomocně odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za úmyslný trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem advokacie,
- c) který byl pravomocně odsouzen za jiný úmyslný trestný čin, pokud tato trestná činnost ohrožuje důvěru v řádný výkon advokacie,
- d) který je v prodlení delším než 6 měsíců se zaplacením příspěvku na činnost České advokátní komory nebo jiné platby podle ust. §30 odst. 1 zákona o advokacii.

Zákon o advokacii dále v určitých případech umožňuje pozastavit výkon advokacie u advokáta, u kterého nastaly skutečnosti uvedené v ust. §8b a násl. zákona o advokacii. Charakter tohoto opatření má pouze dočasnou povahu. Pozastavení výkonu advokacie zaznamená ČAK v seznamu advokátů bez odkladu a písemně vyrozumí advokáta o záznamu. Zákon o advokacii dále rozlišuje případy, kdy musí ČAK vydat rozhodnutí o pozastavení výkonu advokacie obligatorně, tj. vždy, nastanou-li pro to zákonem stanovené důvody. V ostatních případech je na uvážení komory, zda rozhodne o pozastavení výkonu advokacie či nikoli – mluvíme již o fakultativních rozhodnutích ČAK.

Po dobu pozastavení výkonu advokacie není advokát oprávněn poskytovat právní služby a zaniká i jeho členství v některých orgánech Komory.

K pozastavení výkonu advokacie dochází vždy u advokáta,

- a) vůči kterému byl prohlášen konkurs, a to dnem, kdy nastaly účinky prohlášení konkursu,
- b) který je společníkem společnosti nebo zahraniční společnosti zřízené k výkonu advokacie, vůči níž byl prohlášen konkurs, a to dnem kdy nastaly účinky prohlášení konkursu,
- c) kterému bylo uloženo kárné opatření dočasného zákazu výkonu advokacie, a to dnem, kdy nabylo právní moci rozhodnutí o uložení tohoto kárného opatření,
- d) který byl vzat do vazby,
- e) který nastoupil výkon trestu odnětí svobody,
- f) kterému byl uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu advokacie,
- g) který vykonává advokacii v pracovním poměru dle ust. §15a zákona o advokacii, je pozastaven výkon advokacie dnem, kdy byl pozastaven výkon advokacie advokátovi, který je jeho zaměstnavatelem, nebo dnem, kdy byl pozastaven výkon advokacie poslednímu ze společníků právnické osoby zřízené k výkonu advokacie, která je jeho zaměstnavatelem.

Dále ČAK rozhodne o pozastavení výkonu advokacie u advokáta,

- a) kterému vznikl pracovní nebo služební poměr, s výjimkou pracovních poměrů uvedených v ust. §5 odst. 1 písm. g) nebo pracovního poměru podle ust. §15a ZA ČR, anebo začal-li vykonávat jinou činnost neslučitelnou s výkonem advokacie,

b) bráni-li mu ve vykonávání advokacie po dobu delší 4 měsíců jiná překážka.

Fakultativně rozhodnout o pozastavení výkonu advokacie může Česká advokátní komora, pokud na advokáta byla podána v trestním řízení obžaloba nebo návrh na potrestání pro úmyslný trestný čin, bylo-li zahájeno řízení o jeho způsobilosti k právním úkonům, resp. insolvenční řízení, v němž se řeší úpadek nebo hrozící úpadek advokáta nebo společnosti nebo zahraniční společnosti, jíž je společníkem. Na návrh kárného žalobce může advokátní komora pozastavit výkon advokacie i advokátovi, proti kterému bylo zahájeno kárné řízení za podmínek uvedených v ust. §9 odst. 3, písm. a) a b) ZA ČR.

Pozastavení výkonu advokacie zaniká:

- a) dnem, kdy pominula okolnost, která byla důvodem k pozastavení výkonu advokacie, resp. dnem, kdy uplynula doba, po kterou byl výkon advokacie pozastaven,
- b) dnem právní moci rozhodnutí, kterým bylo rozhodnutí o pozastavení výkonu advokacie zrušeno nebo změněno.

Obdobně jako při provedení záznamu o pozastavení výkonu advokacie v seznamu advokátů, zaznamená ČAK bez prodlení i zánik tohoto pozastavení a písemně o tom dotyčného advokáta vyrozumí.

4. ZPŮSOBY VÝKONU ADVOKACIE

Právní služby, jak víme z českých dějin, byly poskytovány původně osobami, které o to byly požádány, neboli šlo o svobodné občany - řečníky, kteří k tomu ani neměli odpovídající vzdělání, ale vykonávali tuto činnost jako své povolání a měli k tomu určité řečnické schopnosti. Postupem doby se způsoby výkonu tohoto povolání vyvíjely a měnily. Významně se na stanovení těchto forem podílel stát, politické zájmy a ekonomický vývoj spolu s potřebami společnosti.

V současné době podle dnes platného zákona o advokacii může advokát vykonávat advokacii několika způsoby, a to:

- samostatně dle ust. §11 odst. 1 písm. a), nebo
- společně s jinými advokáty jako účastník sdružení podle §14 nebo jako společník společnosti nebo jako společník zahraniční společnosti, anebo
- v pracovním poměru k jinému advokátovi nebo ke společnosti podle ust. §15a ZA ČR.

Advokát dále musí mít na území České republiky sídlo, které se zapisuje do seznamu advokátů a používat při výkonu advokacie označení „advokát“.

Klient tedy sám rozhoduje, zda se obrátí na samostatně činného advokáta nebo se bude řídit např. „popularitou“ advokátních kanceláří, kde předpokládá spolupráci několika vysoce kvalifikovaných a zkušených advokátů na vyřešení jeho problémů.

4.1 Samostatný výkon advokacie

Tradičním, převažujícím a zároveň z hlediska právního nejméně komplikovaným způsobem je samostatný výkon advokacie. V daném případě se klient obrátí na konkrétního advokáta, uzavírá přímo s ním smlouvu o poskytnutí právních služeb a spolupracuje pouze s tímto advokátem. Nevýhodou však může být nemožnost samostatně působícího advokáta poradit se s jiným advokátem a možná zdlouhavost řešení právního problému.

Nehledě na to se však setkáme v praxi i s případy, kdy advokát poskytuje právní služby jinému advokátovi nebo společnosti advokátů. V důsledku neexistence právní úpravy takové spolupráce a vztahů, které vznikají v rámci této spolupráce, docházelo v některých případech k aplikačním nejasnostem. Řešení přinesla až novela ZA ČR č. 219/2009 Sb., a to zvláštní úpravou smlouvy o trvalé spolupráci. Smlouva o trvalé spolupráci musí mít písemnou formu, na jejímž základě bude moci advokát vykonávající advokacii samostatně (dále rovněž „spolupracující advokát“), poskytovat právní služby pro jiného advokáta, společnost nebo zahraniční společnost nebo i pro advokáty ve sdružení. Omezení je dáno tím, že spolupracující advokát takto může spolupracovat pouze s jedním advokátem, společností nebo zahraniční společností anebo s jedním sdružením advokátů.

4.2 Společný výkon advokacie

Zákon o advokacii umožňuje společný výkon advokacie v taxativně uvedených formách, a to:

- jako účastník sdružení, nebo
- jako společník společnosti.

Výhodou pro klienta je tady především možnost získat právní pomoc od několika advokátů, kteří poskytují právní pomoc v rámci sdružení nebo společnosti. Spolupráce advokátů, konzultace s dalšími členy sdružení nebo společníky umožňuje provést detailnější rozbor určitého problému, mnohočetnost názorů na právní problém může poskytnout lepší řešení a zachycení všech rizik pro klienta. Další nespornou výhodou může být i rychlost poskytnutí právní pomoci a rozvržení nákladů mezi několik advokátů.

4.2.1 Výkon advokacie formou sdružení

Dle zákona o advokacii je jedním ze způsobů poskytování právní pomoci výkon advokacie ve sdružení advokátů. Právní úprava sdružení advokátů vychází z obecné úpravy smlouvy o sdružení obsažené v §829 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku s tím, že zákon o advokacii doplňuje obecnou úpravu o další náležitost, a to o obligatorní písemnou formu této smlouvy. Bez splnění tohoto znaku by se mluvilo spíše o spolupráci advokátů působících samostatně, ale ne ve sdružení. Účastníky sdružení mohou být pouze advokáti, kteří jsou povinni vykonávat advokacii pod společným jménem a musí mít společné sídlo. Majetek získaný při společném výkonu advokacie se stává spoluvlastnictvím všech účastníků sdružení, nestanoví-li smlouva o sdružení jinak.

Základním znakem výkonu advokacie ve sdružení je trvalost tohoto sdružení, tj. nesmí se jednat o poskytování právních služeb v jednom nebo více předem vymezených případech.

Dále zákon o advokacii upravuje možnost zaměstnávat k dosažení sjednaného účelu další advokáty, kteří však již nejsou považováni za účastníky tohoto sdružení.

Advokát, který je účastníkem sdružení, nemůže současně vykonávat advokacii samostatně, jako společník společnosti nebo jako společník zahraniční společnosti, v jiném sdružení, ani v pracovním poměru dle ust. §15a zákona o advokacii.

4.2.2 Výkon advokacie ve společnosti

Další možností společného výkonu advokacie je výkon advokacie jako společník ve společnosti nebo v zahraniční společnosti, a to veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti nebo společnosti s ručením omezeným založené podle obchodního zákoníku²⁷, pokud předmětem podnikání takové společnosti je pouze výkon advokacie a jejími společníky jsou pouze advokáti. Předmětem podnikání veřejné obchodní společnosti může být i výkon činnosti insolvenčního správce podle zvláštního právního předpisu²⁸. Na tomto místě se jeví vhodným připomenout jednu z posledních novel zákona o advokacii č. 79/2006 Sb., která s sebou přinesla značné změny v oblasti forem výkonu advokacie. Před výše zmíněnou novelou zákona o advokacii se totiž připouštělo poskytování právní pomoci pouze v rámci veřejné obchodní společnosti, kde společníci ručili za závazky společnosti neomezeně celým svým majetkem, čímž byla zaručena ochrana klienta pro případ, že mu bude způsobena škoda v souvislosti s poskytováním právních služeb. Novelizovaný zákon o advokacii přípuštěním dalších forem společného výkonu advokacie zároveň stanoví i povinnost pro společnost s ručením omezeným a komanditní společnost mít ode dne jejího vzniku do dne zrušení pojištění pro případ odpovědnosti za škodu, za kterou klientovi odpovídají podle ust. §24 a násl. zákona o advokacii, čímž je zajištěna ochrana klienta pro případ vzniku škody.

Pokud jde o výkon advokacie v rámci společnosti s ručením omezeným, nevztahují se již na takový výkon advokacie ustanovení obchodního zákoníku umožňující založení společnosti s ručením omezeným jednou osobou. Nastane-li situace, kdy taková společnost má méně než dva společníky, ČAK bezodkladně poté, co se o této skutečnosti dozvěděla, podá návrh soudu na zrušení této společnosti a její likvidaci, resp. soud to učiní i bez návrhu.

²⁷ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

²⁸ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), v platném znění

Jednatel společnosti s ručením omezeným může být jmenován pouze z řad jejích společníků. Rovněž prokuristou takové společnosti může být ustanoven pouze advokát.

Další podmínkou výkonu advokacie ve společnosti je zápis advokáta jako společníka společnosti do obchodního rejstříku a zápis splacení celého jeho vkladu do základního kapitálu společnosti do obchodního rejstříku.

Advokáti, kteří jsou společníky společnosti, vykonávají advokacii jménem společnosti a na její účet. V případě, kdy právní předpisy výkon advokacie jménem společnosti nepřipouštějí²⁹, vykonávají advokáti advokacii vlastním jménem a na účet společnosti.

Jedním z omezení, které stanoví zákon o advokacii, je to, že advokát nemůže vykonávat advokacii jako společník ve společnosti za současného výkonu advokacie samostatně, ve sdružení, jako společník v jiné společnosti nebo jako společník zahraniční společnosti, a to ani v pracovním poměru k jinému advokátovi nebo ke společnosti.

Vyškrtnutím advokáta ze seznamu advokátů zaniká i jeho účast ve společnosti jako jejího společníka.

4.3 Výkon advokacie v pracovním poměru

Konečně se zbývá zmínit o posledním ze způsobů výkonu advokacie v rámci pracovního poměru k jinému advokátovi nebo ke společnosti anebo k zahraniční společnosti, tedy jako zaměstnaný advokát. I tato instituce byla zavedena novelou zákona o advokacii č. 79/2006 Sb. Pokud zákon nestanoví něco jiného, řídí se tyto vztahy zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění.

Dle zákona o advokacii může být advokát zaměstnancem pouze jednoho advokáta nebo jedné společnosti anebo jedné zahraniční společnosti, přitom není oprávněn vykonávat současně advokacii samostatně ani společně s jinými advokáty. Při výkonu advokacie jako zaměstnaný advokát používá označení „advokát“ spolu s označením svého zaměstnavatele a řídí se pokyny svého zaměstnavatele.

V této části se zbývá zmínit o další úpravě, kterou přinesla novela ZA ČR č. 219/2009 Sb. Řeší především otázku přechodu závazků advokáta vůči klientům, které vznikly v době, kdy zaměstnaný advokát poskytoval právní služby samostatně. Novela zákona

²⁹ Např. úst. §35 odst. 1 trestního řádu nebo úst. §29 až 31 zákona o Ústavním soudu

stanoví přechod závazků advokáta na advokátova zaměstnavatele, pokud se do dne vzniku pracovního poměru advokát s klientem nedohodne jinak nebo pokud klient neučiní jiná opatření. S ohledem na zajištění informovanosti klientů advokáta se dále zavádí povinnost advokáta informovat své dosavadní klienty o tom, že se stane zaměstnaným advokátem. Tato úprava by měla vést advokáty k tomu, aby před uzavřením pracovního poměru vyřešili své vztahy ke klientům, případně aby závazky vůči klientům přešly na zaměstnavatele dříve samostatného advokáta a nedocházelo tak k možným sporným situacím³⁰.

Zaměstnaný advokát vykonává advokacii jménem zaměstnavatele a na jeho účet, kromě případů stanovených zákonem, kdy je oprávněn vykonávat advokacii i vlastním jménem a na účet zaměstnavatele.

4.4 Trvalá spolupráce mezi advokáty

Jednou z posledních změn, kterou přináší novela zákona o advokacii, je zvláštní úprava smlouvy o trvalé spolupráci advokátů. Toto ustanovení umožnilo advokátům, kteří vykonávají advokacii samostatně, poskytovat právní služby pro jiného advokáta, společnost advokátů nebo pro zahraniční společnost, případně i pro účastníky sdružení advokátů, čímž byla odstraněna absence úpravy postavení spolupracujícího advokáta a vztahů mezi ním a advokátem nebo společností, se kterou spolupracoval. Spolupracující advokát má i nadále postavení osoby samostatně výdělečně činné, avšak výhodou smlouvy o trvalé spolupráci je možnost poskytovat právní služby klientům jiné advokátní kanceláře a zároveň to nebrání v poskytování právních služeb případným vlastním klientům.

Smlouva o trvalé spolupráci musí splňovat obsahové náležitosti taxativně stanovené v ust. §15f ZA ČR a musí mít písemnou formu. Klient, kterému takto spolupracující advokát poskytuje právní služby, musí jím být předem na to upozorněn. Obdobně jako u předchozích forem výkonu advokacie, advokát, poskytující právní služby na základě smlouvy o trvalé spolupráci, může spolupracovat pouze s jedním advokátem nebo s jedinou společností, případně zahraniční společností, anebo s jedním sdružením.

³⁰ Patera J., Justoň J.: K přijaté novele zákona o advokacii, Bulletin advokacie 7-8/2009, s. 19

5. ORGANIZACE ADVOKACIE

5.1 Česká advokátní komora – její orgány a funkce

ZA ČR v části šesté upravuje postavení České advokátní komory jako „samosprávné stavovské organizace všech advokátů, která vykonává veřejnou správu na úseku advokacie“. Členství v Komoře je pro advokáty obligatorní. Hlavním úkolem Komory je dozor nad výkonem advokacie a dodržováním povinností předepsaných pro advokáty. Vyjádřením principu nezávislosti advokacie na státní moci je organizační postavení České advokátní komory, která stojí na vrcholu celé organizace advokátní profese. Stejně jako u ostatních profesí, kde se vytvářejí relativně nezávislé orgány, i tady jde o profesní samosprávnou stavovskou organizaci, která má za úkol chránit a garantovat kvalitu právních služeb poskytovaných advokáty, zajistit efektivní plnění základních úkolů advokacie.

Komora má sídlo v Praze s pobočkou v Brně, která zejména zajišťuje její působnost pro evropské advokáty a advokáty se sídlem v obvodu krajských soudů v Brně a Ostravě a pro jejich advokátní koncipienty³¹.

K pravomocem Komory patří především výkon veřejné správy na úseku advokacie, vydávání stavovských předpisů, výkon disciplinární pravomoci, vedení seznamu členů. Mimo tyto základní pravomoci Komora také zajišťuje vydávání vlastního odborného časopisu – Bulletin advokacie, provádí informační a vzdělávací činnost svých členů prostřednictvím pořádání vzdělávacích akcí, organizuje semináře, konference a podílí se i na poskytování bezplatné právní pomoci.

K výkonu svých pravomocí má Komora následující strukturu orgánů stanovenou v ust. § 41 ZA ČR, a to:

- sněm,
- představenstvo,
- předseda Komory,
- kontrolní rada,
- kárná komise,
- odvolací kárná komise a

³¹ Srov. §40 odst. 1 ZA ČR

- zkušební komise pro advokátní zkoušky, zkoušky způsobilosti a uznávací zkoušky. Kromě těchto orgánů uvedených přímo v ZA ČR, může Komora zřizovat poradní orgány. Podrobnosti o orgánech Komory a jejich organizaci stanoví také stavovské předpisy, zejména organizační a volební řád. Funkce v orgánech Komory jsou čestné. Za jejich výkon přísluší jen náhrada hotových výdajů a náhrada za ztrátu času.

Sněm je nejvyšším orgánem Komory. Právo účasti na sněmu přísluší každému advokátu, který však nemůže být zastoupen na sněmu jiným advokátem. Představenstvo svolává sněm tak, aby se konal nejpozději do čtyř let od předchozího sněmu. Usnášeníschopnost sněmu je stanovena bez ohledu na počet přítomných advokátů. K přijetí usnesení sněmu je zapotřebí souhlasu nadpoloviční většiny přítomných advokátů. Pravomoci sněmu jsou uvedeny v ust. §43 ZA ČR, podle něhož sněmu přísluší zejména volit z advokátů členy a náhradníky představenstva, kontrolní rady, kárné komise a odvolací kárné komise, schvalovat organizační řád Komory, výši příspěvků na činnost Komory a odvody do sociálního fondu Komory. Dále Komore přísluší projednávat a schvalovat zprávu o činnosti ostatních orgánů Komory, schvalovat stavovské předpisy přijaté představenstvem v případech, které si vyhradí.

Dne 16. října 2009 se uskutečnil 5. sněm Komory, který zvolil nové členy orgánů Komory (představenstvo, kontrolní radu, kárnou komisi a odvolací kárnou komisi). Rovněž byl přijat nový sněmovní volební řád, novela organizačního řádu ČAK a jednací řád sněmu Komory.

Představenstvo je výkonným orgánem Komory, které má jedenáct členů a pět náhradníků volených sněmem. Schází se zpravidla jednou za měsíc a svolává je předseda Komory. Představenstvu přísluší rozhodovat zejména o vyškrtnutí ze seznamu advokátů a advokátních koncipientů, pozastavení výkonu advokacie nebo zrušení rozhodnutí o pozastavení. Dále představenstvo volí ze svých členů předsedu a místopředsedu Komory, svolává sněm, spravuje její majetek, přijímá stavovské předpisy a provádí významnou publikační, vzdělávací a studijní činnost³².

Jménem Komory ve všech věcech jedná předseda Komory. K jeho pravomocem patří především zajištění řádného chodu Komory, provádění záznamů v seznamu advokátů a advokátních koncipientů, v zákonem vymezených případech rozhoduje o určení

³² Srov. §44 odst. 3 a 4 ZA ČR

zástupce advokáta, o přidělení advokáta, o vyškrtnutí ze seznamu advokátů a advokátních koncipientů³³ atd. V současné době je předsedou představenstva České advokátní komory JUDr. Martin Vychopeň, který byl do této funkce zvolen na základě výsledků 5. sněmu Komory dne 16. října 2009³⁴.

Kontrolním orgánem Komory je kontrolní rada, která má 54 členů volených sněmem. K pravomocem kontrolní rady patří dohled nad dodržováním zákona o advokacii, zvláštních právních předpisů, pokud souvisejí s výkonem advokacie nebo s činností Komory, jakož i stavovských předpisů jinými orgány Komory, zaměstnanci Komory, advokáty a advokátními koncipienty. Z tohoto důvodu musí být členům kontrolní rady umožněn přístup k veškerým písemnostem nebo dokumentům vzniklým v souvislosti s poskytováním právních služeb nebo činností orgánů nebo zaměstnanců Komory. Rovněž rozhoduje o podaných stížnostech na advokáty, kontroluje plnění usnesení představenstva Komory a hodnotí zprávy z provedených kontrol hospodaření Komory. Kontrolní rada je oprávněna pozastavit výkon rozhodnutí nebo jiných opatření představenstva, pokud má za to, že jsou v rozporu s právním předpisem nebo usnesením sněmu. Předsedu kontrolní rady volí ze svých členů kontrolní rada. V kárném řízení proti advokátovi vystupuje předseda kontrolní rady jako kárný žalobce.

Hlavní úloha v kárném řízení náleží kárné komisi. Kárná komise má 83 členů a rozhoduje v tříčlenných senátech o závažném nebo opětovném zaviněném porušení povinností stanovených advokátovi nebo advokátnímu koncipientovi zákonem nebo stavovským předpisem. O kárném provinění advokáta rozhoduje na základě žaloby podané kárným žalobcem. V rámci své činnosti kárná komise dále zobecňuje poznatky z rozhodování v kárném řízení a je oprávněna předkládat ostatním orgánům Komory svá doporučení.

Na základě podnětu Komory bylo do vládního návrhu novely ZA ČR zařazeno ustanovení, kterým byl zřízen nový orgán volený sněmem – odvolací kárná komise. Tímto ustanovením bylo umožněno, aby odvolací kárné řízení bylo prováděno nezávislým orgánem, kterým jsou tříčlenné odvolací kárné senáty, ustavované z členů odvolací kárné komise. Členem odvolací kárné komise může být zvolen advokát, který

³³ Srov. §45 odst. 2 ZA ČR

³⁴ <http://www.cak.cz>

dosáhl věku 40 let a byl členem představenstva, kontrolní rady, nebo kárné komise po dobu nejméně 3 let.

Zkušební komise, jejíž členy jmenuje ministr spravedlnosti, je činná především v rámci konání advokátních zkoušek, uznávacích zkoušek a zkoušek způsobilosti. Právní úprava postavení zkušební komise je obsažena ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 197/1996 Sb., kterou se vydává zkušební řád pro advokátní zkoušky a uznávací zkoušky (advokátní zkušební řád). Zkušební komise schvaluje v souladu s advokátním zkušebním řádem seznam předpisů, jejichž znalost je vyžadována u advokátních zkoušek, zobecňuje poznatky z advokátních a uznávacích zkoušek a schvaluje zprávu o své činnosti a předkládá jí sněmu.

III. KAPITOLA

ADVOKACIE V BĚLORUSKÉ REPUBLICE

Běloruská republika je podle Ústavy Běloruské republiky z roku 1994 demokratickou republikou s prezidentským systémem (parlament má silně omezené pravomoci) a silnou centralizací zákonodárné, výkonné i soudní moci v rukou prezidenta. Prezident rozhoduje jak v oblasti zákonodárné, výkonné, tak i soudní³⁵.

Jedním z významných úspěchů v Bělorusku, stejně jako v dalších demokratických státech, bylo zakotvení ústavního ustanovení o tom, že „Každý má právo na právní pomoc k realizaci a ochraně práv a svobod, včetně práva na okamžitou pomoc od advokátů a jiných svých zástupců v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, dalšími ústavy, organizacemi a ve vztazích mezi úředními osobami a občany. V případech stanovených zákonem se právní pomoc poskytuje bezplatně.

Omezování práva na právní pomoc je v Bělorusku zakázáno³⁶.“

1. HISTORICKÝ VÝVOJ ADVOKACIE V BĚLORUSKU

Z důvodu omezeného počtu literárních zdrojů v českém jazyce o vývoji advokacie v Bělorusku bych chtěla uvést i detailní popis vývoje institutu advokacie v zemích

³⁵ Dekrety prezidenta stojí nad zákony přijatými parlamentem – nepodléhají žádnému schvalovacímu procesu, jsou nadřazeny zákonům a významnou mírou ovlivňují činnost a organizaci institutu advokacie

³⁶ Ústava Běloruské republiky № 2875-XII ze dne 15.3.1994, v platném znění

Běloruska, neboť historický vývoj je neoddělitelnou součástí samotného institutu advokacie v současnosti a napomáhá k pochopení jeho organizace.

Advokacie v Bělorusku, stejně jako celkový systém justice má hluboké historické kořeny a tradici, která prošla složitou a dlouhou cestu svého vývoje. Již v XVI. století se objevují první normy o advokátech (v té době mluvíme o “prokurátorech”) a jejich činnosti, a to ve Statutě Velikého knížectví litevského z r. 1529. Další Statut z r. 1566 formuloval pravidla advokátské etiky, zakotvil i trestní odpovědnost advokátů za porušení jejich povinností a rovněž stanovil povinnost soudu ustanovit advokáta pro osoby, které tuto pomoc potřebovaly. Statut z r. 1588, kterým byla dokončena soudní reforma feudálního Běloruska, obsahoval především normy o poskytnutí bezplatné právní pomoci advokáty, a to „lidem ubohým” („... kdo nemohl a neuměl sám hovořit a věc svou u soudu hájit a v bídě a v nouzi sám sobě nemohl najmout advokáta, jako např. vdovy a sirotci...“)³⁷.

V tomto Statutu jsou stanoveny rovněž požadavky a omezení v přístupu k advokátní činnosti, dále je upravena odpovědnost za škodu způsobenou klientovi, a to pod hrozbou uložení trestu odnětí svobody nebo dokonce i trestu smrti. Celkem je těmto otázkám, které souvisí s účastí advokátů u soudu ve Statutu věnováno 6 kapitol, z nichž každá je poměrně podrobně uspořádána. Avšak žádnou úpravu organizace a forem poskytování právní pomoci v něm nenajdeme.

V severozápadní oblasti Ruska ³⁸ byl institut advokacie upraven Soudními statuty z r. 1864 a advokacie vystupovala jako “korporace osob volné profese” (stav pověřených přísedících), které byly spojeny vnitřní samosprávou ve formě volených orgánů – výborů pověřených přísedících (dále rovněž „výbory přísedících“) se společným externím dozorem ze strany vyšších soudních orgánů³⁹.

Kromě ochrany v trestních záležitostech (včetně ustanovení advokáta soudem) a zastoupení stran v občanském řízení, poskytovali pověření přísedící právní pomoc obyvatelstvu, a to i formou bezplatné právní pomoci pro chudé.

³⁷ <http://www.rka.by>, Istorija advokatury

³⁸ Takto se nazývaly země Běloruska, které příslušely Rusku po třetím rozdělení Řeči Pospolité (Речь Посполита) v r. 1795

³⁹ Martinovič I.I.: Advokatura Belarusi: istorija i sovremennost', Tesej, Minsk, 2002, s. 16

Předrevoluční advokáti byli nejliberálnější skupinou buržoazní inteligence. Do řad advokátů byli začleněni tehdejší přední právníci, včetně V. P. Spasoviče⁴⁰, profesora trestního práva označovaného tehdy za “krále ruské advokacie”, který však byl zbaven možnosti přednášet na univerzitách pro své demokratické smýšlení. Nejlepší advokáti vystupovali jako obhájci v politických procesech. Výbory přisedících kladly vysoké požadavky na advokátskou etiku. Trestní obhajoba se považovala za službu veřejnou. V takovém stavu existovala předrevoluční advokacie až do říjnových událostí v r. 1917, kdy revoluce zničila již vzniklý soudní systém a institut advokacie.

Až do přijetí prvního nařízení o advokacii ze dne 26. března r. 1922 poskytovali právní pomoc u soudu v občanskoprávních a trestních věcech dle Soudních statut „čestní („neposkvrnění“) občané obou pohlaví“ a později – členové kolegií právních zástupců, kteří plnili funkci obhájců a žalobců a vystupovali v občanském soudním řízení⁴¹.

Za sovětské éry však advokacie procházela složitým a rozporuplným obdobím. V prvních pěti letech tohoto období se hledaly zásadně jiné organizační formy ochrany v trestním řízení a v poskytování právní pomoci obyvatelstvu, avšak v této věci nebylo dosaženo zásadního úspěchu. Zároveň je třeba poznamenat, že formování nového institutu právní ochrany a jiné právní pomoci, včetně celého státoprávního uspořádání v sovětském Bělorusku probíhalo v mimořádně náročném, v podstatě válečném období, které bylo doprovázeno občasnými útoky německých a polských armád nebo útoky ozbrojených skupin banditů na území republiky. Až na podzim v r. 1921 bylo dosaženo více méně stabilní situace.

V těchto podmínkách měl základní význam pro rozvoj advokacie v Běloruské sovětské socialistické republice (dále rovněž „BSSR“) výnos Sovětského národního výboru BSSR ze dne 26. 11. 1921 o organizaci ochránců práv u soudu, kterým byl zřízen nový institut právní ochrany při Národním výboru justice BSSR. Ochráncem práv mohl být každý občan republiky mající potřebnou teoretickou a praktickou přípravu a splňující podmínky pro zvolení do výboru přisedících.

⁴⁰ Narodil se v Bělorusku a absolvoval gymnázium v Minsku

⁴¹ Martinovič I.I.: Nekotorye aspekty razvitija advokatury v respublike Belarus, Justycija Belarusi, 1998, č. 2, s. 16-18

Řada organizačních otázek, spojených s fungováním institutu právní ochrany byla upravena v nařízení ze dne 26. 3. 1922 o právních poradnách a o výborech komor ochránců práv. Poprvé v dějinách Běloruska byly vytvořeny oficiální právní poradny pro poskytování právní pomoci obyvatelstvu. Šlo o poradny, kde ochránci práv vykonávali svou službu v obvodu místa svého pobytu a podle předem stanoveného rozvrhu. Převážná část jejich práce spočívala v:

- 1) udělování právních rad,
- 2) vypracování obchodních dohod a sepisování listin a prohlášení,
- 3) zastupování na požádání v řízení před soudy⁴².

Definitivně byl institut advokacie v BSSR dovršen dne 26. 6. 1922 přijetím nařízení o advokacii. O měsíc později Národní výbor justice schválil nařízení o komoře ochránců práv, které podrobně upravilo otázky organizace a činnosti daného sdružení.

Vznik advokacie v BSSR spolu s provedením první kodifikace práva, ustálením prokuratury a realizace soudní reformy – to všechno mělo velký politický a právní význam a napomohlo k upevnění zákonitosti, ochrany práv a zákonných zájmů občanů a organizací.

Dalším krokem bylo přijetí nařízení o soudech a soudnictví BSSR v r. 1925, v jehož důsledku namísto jediné komory ochránců práv začaly působit komory při obvodních soudech. Účelem této změny byla snaha navázat bližší spolupráci komor se soudy a místní samosprávou a zlepšit poskytování právní pomoci obyvatelstvu.

Dne 16. 8. 1939 schválil Sovětský národní výbor SSSR nařízení o advokacii v SSSR, které více než dvacet let regulovalo organizaci a činnost advokacie včetně advokacie v BSSR. Komory ochránců práv byly nahrazeny komorami advokátů a současně byla posílena jejich nezávislost na státních orgánech. Právní poradny působily jako jediná možná organizační forma poskytování právních služeb. Byly zpřísněny požadavky pro přijetí zájemců do řad advokátů a začaly působit i krajské komory advokátů.

Jako advokáti mohly působit osoby:

⁴² Martinovič I.I.: Advokatura Belarusi. Istorija i sovremennost', Tesej, Minsk, 2002, s. 26

- 1) s vysokoškolským vzděláním v oboru práva,
- 2) absolventi právnických fakult s praxí nejméně jednoho roku ve funkci soudců, státních zástupců, vyšetřovatelů a právních poradců,
- 3) bez vysokoškolského vzdělání v oboru práva, ale s praxí nejméně tří let ve funkci soudců, státních zástupců, vyšetřovatelů a právních poradců.

Existoval rovněž institut praktikantů (stážistů), což byly osoby s vysokoškolským vzděláním v oboru práva, ale nemající praxi v soudních a jiných orgánech. Do advokátní komory byli přijímáni jako stážisti, praktikanti.

Po dlouhé době byla v r. 1961 znovu přijata novela nařízení o advokacii a dne 21. května r. 1981 v souladu s Ústavou BSSR z r. 1978 a zákonem o advokacii v SSSR z r. 1979 již byla přijata další, a to poslední novela nařízení o advokacii v tehdejší BSSR⁴³.

Je třeba poznamenat, že nehledě na to, že sovětská advokacie již od prvního dne své existence zaujala významné místo v systému justice, byla její úloha v podmínkách totalitního režimu, zejména v období kultu osobnosti, podceňována a ponižována. Působila nejistota právního statusu advokacie, kdy se musel brát ohled na ideologické zájmy Komunistické strany Sovětského Svazu (dále rovněž „KSSS“)⁴⁴. Ústava tehdejší BSSR z r. 1978 obsahovala sice zmínku o advokacii, ale pouze z hlediska funkčního působení: „k poskytování právní pomoci občanům a organizacím jsou zřízeny advokátní komory“. Poukazovalo se pouze na účast advokáta v obou formách soudního řízení – občanskoprávním a trestním – za účelem poskytnutí právní pomoci občanům a organizacím⁴⁵. Při definování úlohy advokacie bylo zdůrazněno, že napomáhá „ke zpevnění socialistické spravedlnosti, výchově občanů v duchu striktního a neustálého dodržování sovětských zákonů...zachování disciplíny práce...“.

Stejně tak se netajila ani vedoucí úloha státu:

„Ministerstvo spravedlnosti BSSR, krajské i městské svazy lidových poslanců v rozsahu svých kompetencí kontrolují, zda advokátní komory dodržují zákon o advokacii SSSR,

⁴³ <http://www.rka.by>, Istorija advokatury

⁴⁴ Martinovič I.I.: Nekotorye aspekty razvitija advokatury v respublike Belarus, Justycija Belarusi, 1998, č. 2, s. 47 - 50

⁴⁵ Borejša V.A., Zajceva L.L.: Organizacija advokatury v respublike Belarus: dve točki zrenija na odnu problemu, RES NOVA, 1997, č. 2 – 3, s. 16

toto nařízení o advokacii (ze dne 21. května r. 1981) a jiné normy regulující činnost advokacie a stanoví způsob poskytování právní pomoci občanům a organizacím. Vyžadují zprávy od předsedů advokátních komor o činnosti těchto komor, vydávají směrnice a doporučení ve věcech činnosti advokacie, plní další pravomoci spojené s celkovým vedením advokacie...⁴⁶. Velmi omezena byla i samotná činnost advokátů, což odpovídalo poměrně nízkému postavení soudních orgánů, omezenosti jejich pravomocí a rovněž se dá mluvit i o nízké profesionální úrovni, nesmělosti v prosazování zájmů klientů. Navíc se uvažovalo i o likvidaci advokacie. Je to však pochopitelné, jelikož sociální prestiž advokacie je v přímé závislosti na postavení občana ve společnosti a ve státě. Bezpráví advokáta je i bezprávím jeho klienta a osobnosti. Zároveň postavení advokacie ve společnosti odráží vyspělost a demokraticismus této společnosti.

Speciální výzkumy posledních desetiletí sovětské éry ve věcech úlohy advokáta v trestním soudním řízení naznačovaly, že advokáti nevyužívali v plné míře možnosti, které jim poskytoval trestní zákon. Zaznamenáváme i pasivitu mnohých advokátů při realizaci ochrany práv před soudem. Neposlední úlohu hrála i výše odměn advokátů, omezené finanční možnosti sovětského klienta a slabý impuls k usilovné tvůrčí práci.

Nicméně následující politické a sociálně-ekonomické reformy, získání nezávislosti státu, vyhlášení demokratického právního státu a formování občanské společnosti – to vše vyvolalo potřebu provedení změn v organizaci a činnosti advokacie.

Nová etapa ve vývoji běloruské advokacie byla zahájena schválením zákona o advokacii Běloruské republiky ze dne 13. 6. 1993.

Zákon o advokacii obsahuje základní ustanovení o činnosti advokátů, upravuje otázky organizace advokacie a odpovědnosti advokátů v současném Bělorusku, poskytování právní pomoci obyvatelstvu včetně sociálně slabších skupin obyvatelstva. Tímto zákonem jsou položeny právní základy pro řádné fungování tohoto důležitého demokratického institutu. Zákon o advokacii klade důraz především na nezávislost jak advokacie celkem, tak i každého advokáta zvlášť.

⁴⁶ Martinovič I.I.: Nekotorye aspekty razvitija advokatury v respublike Belarus, Justycija Bealrusi, 1998, č. 2, s. 18

2. PLATNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA ADVOKACIE V BĚLORUSKÉ REPUBLICCE

Právo každého na právní pomoc k ochraně svých práv a oprávněných zájmů zakotvuje Ústava BR ze dne 15. 3. 1994 ve čl. 62. Dále ve svých ustanoveních zaručuje právo každého se domáhat svých práv u nestranného a nezávislého soudu. Dalším základním předpisem je zákon o advokacii ze dne 15. 3. 1993, v platném znění, který obdobně jako ZA ČR upravuje postavení a činnost advokacie, předpoklady pro její výkon, odpovědnost advokátů a organizaci tohoto institutu.

Z právních předpisů Ministerstva spravedlnosti Běloruska zaujímají významné místo dále:

- vyhláška Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky č. 27 ze dne 29. 10. 2003, o kvalifikační komisi pro advokátní činnost v Běloruské republice. Touto vyhláškou jsou stanovena pravidla pro vznik kvalifikační komise pro otázky advokátní činnosti, upravuje její pravomoci a organizaci. Komise posuzuje jsou-li uchazečem splněny podmínky pro přístup ke složení zkoušky a rozhoduje o udělování licencí.

- vyhláška Rady ministrů Běloruské republiky č. 1363 ze dne 20. 10. 2003 o udělování licencí na některé druhy činností, které vydává Ministerstvo spravedlnosti.

V této vyhlášce jsou upraveny otázky platnosti, změn a prodloužení licencí, podmínky pro jejich vydání a odnětí. Tento prováděcí právní předpis byl vydán na základě dekretu prezidenta Běloruské republiky č. 17 ze dne 14. 7. 2003 o udělování licencí na jednotlivé druhy činností.

- vyhláška Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky č. 32 ze dne 27. 6. 2006 o schválení směrnice o pravidlech provádění atestací advokátů.

- vyhláška Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky č. 10 ze dne 18. 2. 2008 o schválení směrnice o pravidlech absolvování stáží v advokacii,

- vyhláška Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky č. 15 ze dne 27. 6. 2001, kterou se stanoví pravidla profesionální etiky advokátů Běloruské republiky (dále rovněž „Pravidla profesionální etiky advokátů Běloruské republiky“),

- dekret prezidenta Běloruské republiky č. 24 ze dne 9. 9. 2002 o státní registraci komor advokátů,

- dekret prezidenta Běloruské republiky č. 12 ze dne 3 .5. 1997 o přijetí některých opatření pro advokátní a notářskou činnost v Běloruské republice. Jde o významný a hodně kritizovaný dekret, kterým bylo zavedeno členství advokátů v komorách, povinnost získání licence k výkonu advokacie a stanoveny podmínky pro anulování licencí.

3. PŘÍSTUP K PROFESI ADVOKÁTA V BĚLORUSKÉ REPUBLICE

3.1 Podmínky přístupu k profesi

Předpoklady pro výkon advokacie v Bělorusku stanoví ZA BR, který obsahuje taxativní výčet podmínek, kterými jsou:

- občanství Běloruské republiky,
- dosažené vysokoškolské vzdělání v oboru práva,
- praxe v oboru práva po dobu alespoň 3 let anebo
- praxe v advokacii po dobu alespoň 6 měsíců až 1 roku,
- způsobilost k právním úkonům,
- složení advokátní zkoušky a
- získání licence k provozování advokátní činnosti (dále rovněž „licence“).

Jak vyplývá ze ZA BR, je primární podmínkou pro výkon advokacie občanství Běloruské republiky. V souladu s čl. 8 zákona № 136-3 ze dne 1. 8. 2002 o státním občanství Běloruské republiky jsou občany Běloruské republiky:

- fyzické osoby, které ke dni nabytí platnosti tohoto zákona byly státními občany Běloruské republiky,
- fyzické osoby, které nabyly občanství Běloruské republiky v souladu se zákonem o státním občanství Běloruské republiky.

Dané omezení z titulu občanství se považuje za diskriminační, neboť brání v poskytování právní pomoci advokáty, kteří jsou občany jiných států, což působí komplikace zejména a nejen v případech obhajoby v trestním řízení. Za takových okolností je osoba vyžadující právní pomoc nucena se obrátit na advokáta, který je občanem Běloruské republiky a je jí znemožněno právo volby advokáta podle svých, jak jazykových, tak i kvalitativních požadavků.

Za překážky výkonu advokacie se dále dle ZA BR považují:

- vznik a trvání pracovního nebo služebního poměru ve státních a jiných orgánech, a to jak u advokátů, tak i u advokátních koncipientů, s výjimkou pracovního poměru vysokoškolského učitele nebo vědeckého pracovníka,
- pravomocné odsouzení pro úmyslný trestný čin,
- vyloučení z komory advokátů a propuštění z orgánů činných v trestním řízení z kompromitujících důvodů, přičemž překážka výkonu advokacie trvá po dobu 5 let ode dne právní moci rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o propuštění⁴⁷.

V souladu s čl. 12 ZA v BR smí vykonávat advokacii jen fyzická osoba, které byla udělena licence a která splňuje další zákonem stanovené podmínky. Po úspěšném složení advokátní zkoušky vydá Ministerstvo spravedlnosti Běloruské republiky licenci na základě rozhodnutí kvalifikační komise pro advokátní činnost v Běloruské republice, a to na dobu minimálně 5 let, avšak ne více než 10 let. Licence je nezbytným podkladem k zápisu advokáta do seznamu členů advokátní komory⁴⁸.

Náležitostmi žádosti o vydání licence k výkonu advokátní činnosti jsou:

- jméno a příjmení a další osobní údaje žadatele,
- úředně ověřená kopie vysvědčení o dosažení vysokoškolského vzdělání v oboru práva,
- úředně ověřená kopie výpisu z pracovní knížky nebo potvrzení z posledního místa výkonu práce s uvedením důvodu ukončení pracovní činnosti,
- doporučení představenstva příslušné komory advokátů o připuštění ke složení advokátní zkoušky,
- potvrzení vydané představenstvem komory advokátů o absolvování právní praxe jako advokátní koncipient (pokud byla absolvována),
- vlastní životopis,
- kádrový posudek (charakteristika) z posledního místa výkonu práce nebo studia,
- nejméně dvě doporučení k připuštění ke složení advokátní zkoušky od právníků působících ve vědecké činnosti nebo praktikujících v oboru práva,
- potvrzení o zaplacení poplatku za posouzení žádosti⁴⁹.

⁴⁷ čl. 7 a 10 ZA BR

⁴⁸ Tato podmínka byla zavedena dekretem prezidenta Běloruské republiky č. 12 ze dne 3. 5. 1997, o přijetí některých opatření pro advokátní a notářskou činnost v Běloruské republice

⁴⁹ Vyhláška Rady Ministrů Běloruské republiky č. 1363 ze dne 20. 10. 2003, o udělování licencí na některé druhy činností, které vydává Ministerstvo spravedlnosti Běloruské republiky

Ministerstvo spravedlnosti licenci nevydává,

- pokud žadatel nesplňuje předpoklady nutné k výkonu advokacie a jsou-li na straně žadatele dány překážky výkonu advokacie,
- pokud žadatel požádal o vydání licence dřív, než po uplynutí jednoho roku od právní moci rozhodnutí, na základě kterého byla licence zrušena,
- pokud žadatel ode dne podání žádosti o vykonání advokátní zkoušky až do dne získání licence byl v pracovněprávním nebo služebním poměru, jehož doba se započítává do doby výkonu služby ve státních orgánech⁵⁰.

Ministerstvo spravedlnosti Běloruské republiky dále s ohledem na vyjádření komise rozhoduje o:

- provedení změn a doplnění údajů obsažených v licenci,
- prodloužení doby platnosti licence,
- pozastavení a obnovení platnosti licence,
- zániku platnosti licence.

License může být prodloužena na základě žádosti o dalších 5 let. O prodloužení doby platnosti licence rozhoduje Ministerstvo spravedlnosti Běloruské republiky na základě podané žádosti o prodloužení, pokud žadatel dodržoval právní předpisy upravující výkon advokacie a s ohledem na výsledky atestace, kterou provádí příslušná krajská komora advokátů v souladu s vyhláškou Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky⁵¹. Organizaci a provedení atestace zajišťuje představenstvo příslušné krajské komory advokátů za účasti vedoucích právnických poraden. Atestace se provádí před pětičlennou komisí, která se skládá z advokátů majících alespoň 5 let praxe v advokátní činnosti. Předsedou komise je předseda představenstva příslušné krajské komory advokátů.

V průběhu atestace komise posuzuje osobní charakteristiku žadatele a prověřuje znalosti v oboru práva s přihlédnutím ke stanovisku vedoucího právního poradny. Závěrem je rozhodnutí o získání atestace nebo o jejím odmítnutí, proti kterému lze podat opravný prostředek.

⁵⁰ Jde o jednu z dalších překážek zavedených dekretem prezidenta Běloruské republiky č. 12 ze dne 3. 5. 1997, o přijetí některých opatření pro advokátní a notářskou činnost v Běloruské republice

⁵¹ vyhláška Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky č. 32 ze dne 27. 6. 2006, kterou se stanoví způsob provádění atestace u advokátů

K pozastavení účinnosti licence k provozování advokátní činnosti dojde na základě rozhodnutí kvalifikační komise, vznikne-li u advokáta pracovní nebo jiný obdobný poměr, jehož doba se započítává do doby výkonu služby ve státních orgánech (např. jmenování do funkce soudce). Účinnost licence může být po odpadnutí překážek k výkonu advokacie obnovena jen na základě žádosti advokáta, jinak bude zrušena.

Zrušení licence provádí Ministerstvo spravedlnosti na žádost představenstva příslušné komory advokátů nebo kvalifikační komise anebo Ministerstvo spravedlnosti z úřední moci.

V souladu s vyhláškou Ministerstva spravedlnosti o kvalifikační komisi pro advokátní činnost v Běloruské republice má advokát povinnost podat žádost Ministerstvu spravedlnosti Běloruské republiky o zrušení licence ve lhůtě 10 dnů od uplynutí 3 měsíců, po které nevykonával advokátní činnost bez vážných důvodů. Po zániku (zrušení) licence provede představenstvo příslušné komory advokátů vyškrtnutí advokáta ze seznamu advokátů a oznámí tuto skutečnost Ministerstvu spravedlnosti do 7 dnů ode dne zániku (zrušení) licence.

3.2 Advokátní koncipient (podle zákona o advokacii Běloruské republiky)

Základními cíli právní praxe v advokacii v Bělorusku jsou stejně jako i v České republice osvojení si specifika práce v advokacii, získání praktických zkušeností nutných k výkonu advokátní činnosti, prohloubení odborné specializace, využití získaných zkušeností v praxi. Zároveň praxe slouží k ověření morálních a profesionálních vlastností koncipienta s cílem určení jeho schopnosti vykonávat advokátní činnost v budoucnu.

Jak již bylo zmíněno výše, právní praxi vykonávají osoby, které mají dosažené vysokoškolské vzdělání v oboru právo. Kromě právnického vzdělání a úspěšného složení advokátní zkoušky musí koncipient splnit podmínku vykonání stanovené délky právní praxe, a to buď:

- po dobu alespoň 3 let v oboru právo anebo
- po dobu alespoň 6 měsíců až 1 roku v advokacii.

Výchova a vzdělávání advokátních koncipientů v průběhu výkonu právní praxe probíhá v souladu se směrnicemi o pravidlech výkonu právní praxe v advokacii, které schvaluje

Ministerstvo spravedlnosti Běloruské republiky. Navíc jsou představenstvem Republikové komory advokátů Běloruské republiky vydávána metodická doporučení k zajištění co nejefektivnější přípravy advokátního koncipienta k jeho budoucímu povolání. Hlavním cílem advokátního koncipienta je získání co nejvíce praktických zkušeností a dovedností v oblasti práva, aby mohl následně působit jako advokát. Činnost advokátních koncipientů při výkonu právní praxe je v podstatě shodná s činností advokátních koncipientů v České republice, jejich právy a povinnostmi, které jsou upraveny usnesením představenstva ČAK č. 1/1998 Věstníku, o výchově advokátních koncipientů a dalším vzdělávání advokátů. Jedná se především o seznámení se s organizací a činností advokacie, soustavné studium právních předpisů, účast na právních úkonech advokáta a účast na výchovných akcích.

Školicím advokátem může být jen advokát, který působí v advokátní činnosti alespoň 5 let a má odpovídající jak morální, tak i profesionální vlastnosti, které jsou vyžadovány pro školení koncipienta. Školicím advokátem však nemůže být advokát, kterému bylo uloženo kárné opatření.

Školící advokáti spolu s vedoucími právnických poraden odpovídají za organizaci řádného průběhu právní praxe a jsou povinni:

- vytvořit odpovídající podmínky ke splnění úkolů právní praxe,
- poskytovat pomoc při získání profesionálních a praktických znalostí,
- kontrolovat splnění úkolů postavených před advokátní koncipienty.

Průběh a náplň právní praxe u konkrétního koncipienta určí advokát v jím vypracovaném individuálním plánu (s uvedením výčtu cvičení, úkolů a lhůt k jejich splnění koncipientem).

Po uplynutí 3 měsíců má advokátní koncipient povinnost sepsat zprávu o výsledcích splnění svého individuálního plánu. Advokát má rovněž povinnost informovat představenstvo příslušné komory advokátů o průběhu právní praxe.

3.3 Advokátní zkouška

Po absolvování právní praxe následuje vykonání advokátní zkoušky způsobem stanoveným ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti o kvalifikační komisi pro advokátní činnost v Běloruské republice.

Avšak před tím než advokátnímu koncipientu bude umožněno advokátní zkoušku složit, musí po absolvování právní praxe předložit představenstvu komory advokátů zprávu o výsledcích splnění individuálního plánu, kde uvede údaje o splněných úkolech v průběhu právní praxe, které se zaměřují na zvýšení jeho teoretických znalostí spolu s přehledem právních úkonů, které sepsal a další požadované údaje. Spolu s uvedenou zprávou a individuálním plánem, předkládá advokát představenstvu rovněž jím sepsanou osobní charakteristiku koncipienta, kde posuzuje jeho teoretické znalosti, aktivní přístup a připravenost koncipienta při řešení zadaných úkolů. Všechny výše uvedené údaje musí advokát předložit představenstvu do 3 dnů po skončení právní praxe.

Následující etapou je posouzení předložených údajů představenstvem komory advokátů a pohovor s advokátním koncipientem s následným posouzením jeho připravenosti ke složení advokátní zkoušky. Výsledkem je rozhodnutí představenstva o připuštění nebo nepřipuštění koncipienta k vykonání advokátní zkoušky.

Advokátní zkouška se koná před kvalifikační komisí pro advokátní činnost v Běloruské republice (dále rovněž „Komise“), která se zřizuje na dobu tří let v souladu s vyhláškou Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky č. 27 ze dne 13. 11. 2003 o kvalifikační komisi pro advokátní činnost v Běloruské republice.

Zkouška se koná před nejméně devítičlennou komisí ustanovenou:

- ze zástupců státních orgánů,
- odborníků z oblasti práva a
- alespoň čtyř zástupců z řad advokátů majících praxi v oboru práva alespoň 5 let.

Členem komise je vždy předseda Republikové komory advokátů Běloruské republiky.

Předsedou komise je náměstek ministra spravedlnosti, kterého do této funkce jmenuje ministr spravedlnosti na dobu tří let. Ostatní členové komise jsou jmenováni na dobu stanovenou ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti.

Program advokátní zkoušky vypracovává Republiková komora advokátů Běloruské republiky a schvaluje Ministerstvo spravedlnosti.

Zkouška se skládá z písemné části a ústní části a koná se v jednom dni. Náplní písemné části zkoušky může být zejména vypracování zadané písemné práce, zpracování právního posudku nebo sepsání listiny. Zkoušení probíhá též formou testu, který se skládá z 20 otázek a je součástí písemné zkoušky. Pro úspěšné vykonání testu je

zapotřebí odpovědět správně na více než 80% otázek. Naopak při neúspěšném vykonání písemné části zkoušky nebude uchazeč k ústní části zkoušky připuštěn.

Při ústní zkoušce se u uchazeče zjišťuje znalost hmotného a procesního práva ze všech základních oborů práva a jeho orientace v právních předpisech.

Podle odst. 19 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky⁵² bude však koncipient po neúspěšném vykonání zkoušky z advokacie vyloučen.

Výjimečně v případě neúspěšného složení advokátní zkoušky může být stanovena možnost absolvovat právní praxi znovu, a to na dobu maximálně 1 roku, po čemž následuje možnost zopakovat advokátní zkoušku. Po opakovaném neúspěšném pokusu složení advokátní zkoušky však bude koncipient vyloučen z advokacie z důvodu profesní nezpůsobilosti⁵³.

Rozhodnutí Kvalifikační komise je definitivní a není přípustné proti němu podat opravný prostředek.

3.4 Zánik členství v komoře advokátů

Členství v komoře advokátů zaniká vyškrtnutím ze seznamu advokátů:

- na základě vlastní písemné žádosti advokáta,
- braní-li mu ve výkonu advokacie nepříznivý zdravotní stav nebo
- bude-li zjištěno, že advokát poskytuje právní služby v rozporu s právními předpisy Běloruské republiky.

K vyškrtnutí advokáta ze seznamu advokátů dojde rovněž v důsledku jeho vyloučení z komory advokátů:

- jednal-li způsobem, který ohrožuje důstojnost a vážnost advokátního stavu,
- porušoval-li soustavně ustanovení ZA BR, pravidla profesionální etiky advokátů nebo povinnosti stanovené těmito předpisy, pokud se již dříve opakovaně dopouštěl kárných provinění ze stejných důvodů,
- budou-li zjištěny skutečnosti nasvědčující o porušení právních předpisů advokátem při získání licence k poskytování právních služeb.

⁵² Vyhláška Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky č. 57 ze dne 30. 6. 1999, o právní praxi v advokacii

⁵³ §8 ZA BR

4. ZPŮSOBY VÝKONU ADVOKACIE

V souladu s ust. §13 ZA BR mohou advokátní činnost uskutečňovat občané, kteří k tomu získali potřebnou licenci, a to jen jako členové příslušné komory advokátů. Na základě rozhodnutí komory advokátů a způsobem stanoveným komorou je přípustný výkon advokacie v rámci právnických poraden nebo jiných organizačních forem advokátní činnosti za podmínky plnění cílů, které stanoví zákonodárství pro komory advokátů a právnické poradny.

4.1 Právnícké poradny

Pro poskytování právní pomoci fyzickým a právnickým osobám se zřizují na základě rozhodnutí příslušné advokátní komory právnícké poradny. Poradny jsou zřizovány na základě územního principu a jejich sídlo je určováno představenstvem komory advokátů po dohodě s místními orgány státní moci.

Právnícká poradna není právníckou osobou a nevlastní žádný majetek. Počet advokátů, kteří působí v právnícké poradně, je určován představenstvem advokátní komory. Advokát však není „vázán“ ke konkrétnímu území podle sídla poradny, ve které působí. Je oprávněn zastupovat zájmy občanů před všemi soudy jak v Bělorusku, tak i v zahraničí.

Činnost právnícké poradny řídí vedoucí, kterého volí představenstvo příslušné komory. Vedoucímu poradny přísluší následující funkce a pravomoci:

- organizuje činnost právnícké poradny,
- přiděluje advokáta k zajištění práva na obhajobu v rámci předběžného vyšetřování na žádost orgánů činných v trestním řízení nebo soudu,
- rozděluje práci mezi advokáty podle jejich kvalifikace,
- určuje výši odměny za poskytnuté právní služby, nebyla-li smluvně sjednána,
- rozhoduje o poskytnutí bezplatné právní pomoci,
- dohlíží nad dodržováním interních organizačních a pracovních předpisů advokáty a jinými zaměstnanci právnícké poradny,
- dohlíží nad soustavným zvyšováním odborné kvalifikace advokátů a advokátních koncipientů,
- vede statistickou a finanční evidenci v souladu se stavovskými právními předpisy a zákony.

Veškerá činnost vedoucího musí směřovat ke zvýšení odpovědnosti advokátů za případy jim svěřené a k posílení autority advokátů. Vedoucí poradny je činný na základě zmocnění, které je mu udělováno představenstvem advokátní komory.

V souladu s ust. §13 ZA BR mohou být kromě právnických poraden a advokátních komor zřizovány rovněž i „jiné organizační formy advokátní činnosti“ – pobočky právnických poraden a specializované právní poradny podle „poptávky“ společnosti po právních službách v jednotlivých regionech. Představenstvo příslušné advokátní komory stanoví počet advokátů v každé z poboček právnických poraden nebo specializovaných poraden. Pobočka právní poradny je rovněž řízena vedoucím, kterého volí představenstvo příslušné advokátní komory. Na advokáty, kteří jsou zaměstnání v pobočkách právnických poraden, se vztahují stejná pravidla a právní předpisy jako na advokáty v právnických poradnách. V současné době jsou však praktické příklady jiných organizačních forem advokátní činnosti než právní poradny spíše výjimkou⁵⁴.

Na konci této části se zbývá zmínit o poslední možné organizační formě sdružování advokátů, a to o svazech advokátů. Do republikových nebo mezinárodních advokátních svazů se mohou sdružovat advokáti dobrovolně formou individuálního nebo kolektivního členství. Svazy advokátů Běloruské republiky se zřizují a jejich činnost se řídí zákonem o advokacii Běloruské republiky a zákonem o občanských sdruženích.

5. ORGANIZACE ADVOKACIE V BĚLORUSKU

V souladu s ust. §13 ZA BR je výkon advokacie u osob, které získaly licenci k provozování advokátní činnosti, vázán na členství v advokátní komoře.

Právě v ZA BR získaly advokátní komory právní zakotvení jako základní organizační forma advokátní činnosti. Ještě v 60. letech minulého století byla advokacie zastoupena komorami pověřených přisedících v čele s volenými výbory. Již po mnoho let jsou advokátní komory jejich důstojnými nástupci.

⁵⁴ V současné době působí v Bělorusku kolem 200 právnických firem a 500 právníků, které poskytují právní služby individuálně na základě licence

V Bělorusku existují následující druhy komor:

- Republiková advokátní komora;
- krajské advokátní komory (včetně městské advokátní komory hl. m. Minsk);
- Specializovaná advokátní komora.

Advokátní komora je dobrovolným společenstvím osob, které mají vysokoškolské vzdělání v oboru právo a provozují advokátní činnost na základě příslušné licence, kterou vydává Ministerstvo spravedlnosti. Advokátní komora je právnickou osobou.

V zájmu zajištění jednotné společné politiky mezi advokátními komorami v oblasti poskytování právních služeb je koordinace činnosti ústředních orgánů advokátních komor jedním z prvotních cílů Republikové advokátní komory⁵⁵.

Při své činnosti se řídí každá advokátní komora platnými předpisy a stanovami, které schvaluje valné shromáždění členů advokátní komory. Stanovy vymezují vnitřní organizaci a činnost advokátní komory, její složení, postavení řídicích orgánů a upravují jiné otázky, které se týkají činnosti komory. Stanovy Specializované advokátní komory, krajských komor a městské advokátní komory hl. m. Minsk spolu s usneseními Republikové advokátní komory podléhají povinné evidenci, kterou vede Ministerstvo spravedlnosti.

Současná platná legislativa jasně vymezuje vztahy mezi advokací a státem. Ministerstvo spravedlnosti zabezpečuje nezávislost advokacie, dostupnost právní pomoci a spolupráci státních orgánů, a to především orgánů činných v trestním řízení s orgány samosprávných organizací advokátů v otázkách ochrany práv, svobod a zákonných zájmů občanů, poskytování právní pomoci fyzickým a právnickým osobám. Ministerstvo spravedlnosti ve spolupráci s místními orgány státní správy uskutečňuje společné a metodické řízení institutu advokacie. V budoucnu není vyloučena další liberalizace vzájemných vztahů tohoto právního resortu s advokací, jak je tomu v jiných státech.

⁵⁵ Šalimo N.: Kollegii advokatov – osnovnye organizacionnye forma advokatskoj dejatel'nosti, Justycija Belarusi, č. 1, 1998

5.1 Republiková advokátní komora – její orgány a funkce

Republiková advokátní komora byla zřízena dne 3. 5. 1997 dekretem prezidenta Běloruské republiky č. 12 o přijetí některých opatření pro advokátní a notářskou činnost v Běloruské republice.

Republiková advokátní komora sjednocuje krajské advokátní komory, městskou advokátní komoru hl. m. Minsk a také specializovanou komoru a plní funkce trvale činného celorepublikového orgánu advokátní samosprávy. Zřízení Republikové advokátní komory na základě výše uvedeného dekretu prezidenta bylo vyvoláno potřebou posílit komplexní řízení advokátních komor, koordinovat činnost jejich řídicích orgánů⁵⁶.

Hlavními cíli Republikové komory jsou:

- komplexní řízení advokátních komor,
- sjednocení a koordinace činností řídicích orgánů advokátních komor,
- projednávání zpráv o činnosti advokátních komor,
- plnění organizačních, kontrolních a administrativních funkcí při kontrole dodržování právních předpisů řídicími orgány advokátních komor a jednotlivými advokáty,
- vypracování koncepce sociálně-ekonomického vývoje advokacie v Bělorusku a způsobů její realizace,
- podpora advokátních komor při organizaci poskytování právní pomoci občanům a organizacím.

K dosažení hlavních cílů přísluší Republikové advokátní komoře následující pravomoci: provádět metodické řízení advokátní činnosti při poskytování právní pomoci, analyzovat a hodnotit efektivitu poskytování právní pomoci, organizovat přípravu a prohloubení kvalifikace advokátů, účastnit se spolu s ostatními orgány advokátních komor vypracování a realizace programů k vytvoření technických, právních a informačních prostředků pro činnost advokacie, pořádání konferencí a seminářů zaměřených na otázky advokátní činnosti, spolupráce s organizacemi a sdruženími, jejichž činnost se dotýká zájmů advokacie.

⁵⁶ Martinovič I.I.: Někotorye aspekty razvitija advokatury v respublike Belarus, Justycija Belarusi, č. 2, 1998, s. 49

Orgány Republikové advokátní komory jsou:

- představenstvo Republikové advokátní komory,
- předseda a místopředseda Republikové advokátní komory,
- stálé komise (kontrolní, metodická a odvolací komise, legislativní komise, komise pro analyzování a hodnocení statistických údajů, komise pro mezinárodní vztahy a další).

Představenstvo Republikové advokátní komory je nejvyšším orgánem advokátní samosprávy v Bělorusku. K výhradním pravomocím představenstva patří plnění následujících úkolů: volba a odvolání předsedy a místopředsedy Republikové advokátní komory, zřízení stálých komisí, projednávání zpráv předložených předsedou Republikové advokátní komory a předsedy stálých komisí, schválení metodických doporučení a pokynů, stanov a pravidel vnitřního pracovního řádu a profesionální etiky advokátů, určení organizační struktury Republikové advokátní komory, schválení rozpočtu komory a další.

Představenstvo Republikové advokátní komory se skládá z advokátů, kteří jsou do něj voleni krajskými komorami advokátů a specializovanou komorou z řad svých členů, a to v počtu tři advokátů za každou komoru.

Předseda Republikové advokátní komory je volen z členů představenstva na dobu 5 let na návrh ministra spravedlnosti. Je zároveň předsedou představenstva Republikové advokátní komory. Předseda zastupuje navenek Republikovou advokátní komoru ve vztazích se státními orgány, mezinárodními organizacemi, svolává schůzi představenstva, schvaluje kandidáty do funkce předsedů představenstev krajských advokátních komor a vedoucích právnických poraden. Je oprávněn pozastavit výkon rozhodnutí představenstev krajských advokátních komor nebo je zrušit, předkládá Ministerstvu spravedlnosti návrhy právních předpisů, které regulují činnost advokacie.

Stálé komise (kontrolní, odvolací a metodická komise, komise pro vztahy se státními orgány a další) se zřizují pro účely předběžného projednání otázek, které se vztahují k činnosti Republikové advokátní komory a také pro kontrolu výkonu rozhodnutí představenstva.

5.2 Krajské advokátní komory – orgány a funkce

Nejvyšším orgánem krajské advokátní komory včetně městské advokátní komory v Minsku je valné shromáždění členů komory (sněm), výkonným orgánem komory je představenstvo, kontrolním orgánem je kontrolní komise.

K pravomocem valného shromáždění členů komory patří:

- schválení stanov komory,
- volba členů představenstva, předsedy a místopředsedy představenstva a členů kontrolní komise,
- sestavení rozpočtu komory a stanovení výše odvodů do Republikové advokátní komory,
- stanovení způsobu úhrady práce advokátů v souladu s právními předpisy,
- přezkoumání stížností advokátů proti rozhodnutím představenstva advokátní komory,
- projednání jiných otázek, které se týkají činnosti advokátní komory.

Představenstvo advokátní komory je výkonným orgánem komory a je voleno na dobu 3 let. Představenstvo komory se skládá nejméně z 5 členů.

K pravomocím představenstva advokátní komory patří:

- svolávat valné shromáždění členů advokátní komory,
- zřizovat v souladu s platnými právními předpisy právnícké poradny včetně jejich poboček a specializované právnícké poradny, řídit a kontrolovat jejich činnost,
- jmenovat a odvolávat vedoucí právníckých poraden,
- provádět záznamy v seznamech advokátů a advokátních koncipientů, vydávat doporučení k podmínkám pro složení kvalifikační zkoušky uchazeči o licenci k provozování advokátní činnosti,
- provádět atestaci advokátů,
- provádět vyloučení a vyškrtnutí ze seznamu advokátních koncipientů,
- rozhodovat o osvobození od úhrady za poskytnutí právní služby.

Předseda představenstva advokátní komory jedná jménem komory ve všech věcech, řídí a organizuje činnost představenstva.

Kontrolní komise advokátní komory je kontrolním orgánem komory, který je volen valným shromážděním členů advokátní komory tajným nebo veřejným hlasováním na dobu 3 let. Komise provádí kontrolu finančně hospodářské činnosti představenstva, právnických poraden a rovněž přezkoumává stížnosti fyzických a právnických osob ve věcech porušení předpisů upravujících hospodaření s peněžními prostředky advokátem.

5.3 Specializovaná advokátní komora (Belinjurkollegija)

Specializovaná advokátní komora (Belinjurkollegija) je činná zejména v případech nabývání dědictví ze zahraničí, neboť řešení dědických záležitostí je pro tuto komoru tradiční problematikou již od jejího zřízení.

Nicméně vznik Specializované advokátní komory v souladu s usnesením Rady ministrů Běloruské republiky č. 78 ze dne 12. 2. 1992 je spojen nejen s potřebou vypořádání dědických nároků běloruských občanů v zahraničí. Tato komora má za cíl chránit jakákoli zákonná práva a zájmy občanů a běloruských organizací v zahraničí, příslušníků jiných států a organizací a také osob bez státní příslušnosti, které pobývají na území Běloruska. Specializovaná komora v souladu s ust. §13-1 ZA BR zajišťuje ochranu jejich práv, svobod a zákonných zájmů v řízení před soudy a jinými orgány jak v Bělorusku, tak i v zahraničí, provádí obhajobu v trestních věcech, vyřizuje dědické a penzijní záležitosti.

Formování Specializované advokátní komory jako samostatné komory advokátů probíhalo na základě získaných zkušeností v tomto oboru, a to specializovanou zahraniční advokátní komorou (Injurkollegija), která byla založena v Moskvě ještě v 30. letech minulého století a jejíž zastoupení se nacházelo ve městě Minsk. Zahraniční advokátní komora se budovala jako organizace povoláná k ochraně sovětských občanů v zahraničí. Nicméně v souvislosti s existencí tehdejší tzv. železné opony se činnost této komory většinou omezovala na vyřizování dědických záležitostí a výplaty pozůstalostních penzí.

Avšak v souvislosti s pozdějšími politickými a ekonomickými změnami se začaly postupně rozvíjet vztahy fyzických a právnických osob se zahraničím, což bylo důvodem ke zvětšení objemu a okruhu otázek, se kterými se tyto osoby začaly obracet na Specializovanou advokátní komoru pro poskytnutí právní pomoci⁵⁷.

⁵⁷ Jurčenko N.: Specializirovannaja kollegija advokatov: osnovnye napravlenija dejatel'nosti, Justycija Belorusi, č. 4, 2004. s. 17

Na základě dekretu prezidenta Běloruské republiky č. 20 ze dne 12. 8. 2002 o přijetí některých opatření pro zdokonalení institutu poskytování právní pomoci byla Specializovaná advokátní komora postavena naroveň krajským advokátním komorám.

K pravomocím Specializované advokátní komory patří:

- právo si vyžádat od zahraničních bank a běloruských bankovních ústavů, pojišťoven a jiných finančních úřadů informace o vkladech, depozitech a výnosech, které náleží klientům specializované komory,
- poskytovat ochranu v trestních záležitostech občanům Běloruské republiky v zahraničí a příslušníkům cizích států na území Běloruska,
- dostávat ze zahraničí a převádět do zahraničí peněžní částky na bankovní účty občanů, podniků, organizací, ústavů, které se obrátily na specializovanou advokátní komoru,
- spravovat aktiva v zahraničí v zájmu občanů Běloruska, příslušníků cizích států, osob bez státní příslušnosti pobývajících na území Běloruska nebo podniků, ústavů a jiných organizací se sídlem v Běloruské republice.

Specializovaná advokátní komora je dobrovolným společenstvím osob s právnickým vzděláním, provozujících advokátní činnost a vykonává svou činnost v rámci Republikové advokátní komory. Nejvyšším orgánem Specializované komory je valné shromáždění jejích členů. Výkonným orgánem je představenstvo komory a kontrolním orgánem kontrolní komise. Uvedené orgány mají až na některé výjimky obdobné pravomoci jako orgány krajských advokátních komor, o kterých jsem se zmiňovala již výše.

Členem Specializované komory může být pouze občan Běloruské republiky, který má vysokoškolské právní vzdělání a jehož advokátní praxe činí alespoň 3 roky anebo působil ve specializované advokátní komoře po dobu minimálně 6 měsíců až 1 roku, složil kvalifikační zkoušku a získal licenci k provozování advokátní činnosti.

V současné době má Specializovaná advokátní komora pevné mezinárodní vztahy s advokátními kancelářemi se sídlem v Evropě, Severní Americe, Austrálii a rovněž má

rozvětvenou síť externích advokátů po celém světě, což umožňuje zastupovat zájmy klientů komory ve kterémkoli státě⁵⁸.

IV. KAPITOLA

KONCEPCE

PŘIPRAVOVANÉHO ZÁKONA O ADVOKACII A O ADVOKÁTNÍ ČINNOSTI

V této kapitole bych chtěla uvést návrh zákona, jehož autorem je Ministerstvo spravedlnosti a který již byl schválen Radou Republiky. Předpokládalo se, že o jeho schválení bude rozhodnuto v Parlamentu do konce roku 2010, avšak situace se stále nezměnila a přijetí tohoto zákona je zatím v nedohlednu.

Daná koncepce poskytování právní pomoci v Běloruské republice byla vypracována v souladu s požadavkem stanoveným v zápisu zasedání Právní poradní rady Běloruské republiky № 4 ze dne 6. 2. 2009 za účelem vyřešení problémů ve sféře organizace činností souvisejících s poskytováním právní pomoci v Bělorusku.

Hlavním úkolem dané koncepce je zdokonalení institutu poskytování právní pomoci v Bělorusku.

1. SOUČASNÝ STAV ZÁKONODÁRSTVÍ BĚLORUSKÉ REPUBLIKY VE SFÉŘE ORGANIZACE ČINNOSTI PŘI POSKYTOVÁNÍ PRÁVNÍ POMOCI

V současné době je systém poskytování právní pomoci v Bělorusku charakterizován dvoukolejností: jednak jde o činnost advokátů a jednak o činnost dalších subjektů poskytujících právní služby v oblasti práva (mluvíme zde především o právnících).

Nehledě na to, že jak advokáti, tak i právníci poskytují právní pomoc, organizace jejich činnosti v Bělorusku má podstatné rozdíly.

Právní regulace advokátní činnosti vychází ze zákona o advokacii a poskytování právních služeb jinými subjekty než advokáty je upraveno v Zásadách pro poskytování právních služeb, které byly schváleny nařízením Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky č. 46 dne 4. 8. 2008.

⁵⁸ Jurčenko N.: Specializirovannaja kollegija advokatov: osnovnye napravlenija dejatel'nosti, Justycija Belorusi, č. 4, 2004, s. 17

Důvodem nevyváženosti právní úpravy je skutečnost, že činnost právníků se považuje za podnikatelskou, k níž je zapotřebí získání licence, kterou vydává Ministerstvo spravedlnosti a zároveň stanoví požadavky k její realizaci. Avšak nedostatek jednotné právní úpravy činnosti advokátů a právníků normativním právním aktem též úrovně právní síly eliminuje jednotné standardy v poskytování právní pomoci.

Advokátní činnost a činnost při poskytování právních služeb právníky se liší i rozsahem poskytované právní pomoci. Advokáti poskytují všechny druhy odborné právní pomoci, a to i podnikatelským subjektům. Právníci poskytují právní služby za úplatu pouze právníkům osobám a fyzickým osobám - podnikatelům včetně zastupování jejich zájmů před obchodními soudy a mezinárodními arbitrážními soudy.

De facto subjekty poskytující právní služby nikoli jako advokáti se specializují jen v jedné ze sfér advokátních činností. Přitom způsob, rozsah, formy, principy a právní regulace této činnosti se podstatně liší od analogické činnosti advokátů.

Podmínky v přístupu k poskytování právní pomoci se rovněž liší.

Pretendenti na výkon advokátní činnosti a činnosti související s poskytováním právních služeb k tomu musí získat licenci, kterou vydává Ministerstvo spravedlnosti.

Požadavky pro uchazeče k uskutečňování těchto druhů činnosti jsou prakticky totožné. Avšak podkladem pro vydání licence u advokátů je rozhodnutí kvalifikační komise pro otázky advokátní činnosti, která zjišťuje, zda jsou splněny všechny podmínky pro výkon advokátní činnosti, a která rovněž provádí advokátní zkoušku. Přičemž rozhodnutí kvalifikační komise pro otázky advokátní činnosti, a to i o zamítnutí přístupu k profesi, je definitivní a není proti němu přípustný opravný prostředek.

U pretendentů na poskytování právních služeb se ověřuje znalost práva a kvalifikační zkoušku provádí Ministerstvo spravedlnosti jako orgán, který k tomu vydává licenci.

Rovněž je třeba se zmínit o tom, že osoby mající potřebnou praxi v právní specializaci a ucházející se o licenci advokáta se musí obrátit na představenstvo komory advokátů pro získání doporučení ke složení advokátní zkoušky. Nicméně v zákonodárství chybí kritéria nebo důvody, kterými se představenstvo komory řídí při rozhodování o vydání tohoto doporučení. Rovněž chybí možnost podat opravný prostředek proti rozhodnutí o odmítnutí představenstva komory vydat doporučení, což de facto znamená pro uchazeče nemožnost nadále se o tuto profesi ucházet.

Avšak rozhodnutí Ministerstva spravedlnosti ve věcech souvisejících s povolením poskytovat právní služby jsou soudně přezkoumatelná.

Úspěšné složení advokátní zkoušky je podkladem pro získání advokátní licence. Ostatní uchazeče o poskytování právních služeb složením zkoušky získávají atestát. Následně atestovaný právník může získat advokátní licenci pro výkon činnosti buď individuálně nebo v rámci působení v právnícké firmě.

Povinnou podmínkou pro výkon advokátní činnosti je členství v komoře advokátů. Podobné podmínky u ostatních subjektů poskytujících právní služby však stanoveny nejsou.

Dalším problémem je skutečnost, že převažující formou výkonu advokacie v Bělorusku jsou právnícké poradny. Zákon stanoví možnost výkonu advokacie i prostřednictvím “jiných organizačních forem advokátní činnosti”. Nicméně v současné době praktické příklady jiných organizačních forem advokátní činnosti, než jsou právnícké poradny, téměř neexistují. Uvedená situace je odůvodněna následujícími příčinami:

- 1) zákon o advokacii neuvádí konkrétně, které organizační formy se považují za “jiné organizační formy advokátních činností” a není stanoven způsob jejich zřízení,
- 2) zákon o advokacii přirovnává funkcionálně jiné organizační formy advokátní činnosti k právníckým poradnám,
- 3) využití většiny organizačních forem, které upravuje občanský kodex Běloruské republiky je nepřípustné, neboť advokátní činnost v souladu se zákonem o advokacii není podnikatelskou činností.

Nehledě na výše zmíněné důvody umožňuje podnikatelský charakter dané činnosti při poskytování právních služeb právníky vytvářet různé organizační formy (společnost s ručením omezeným, akciová společnost a jiné) a také vykonávat činnost individuálně.

Přítom právníci nemohou zajistit úplnost poskytované právní pomoci klientům, jelikož legislativa Běloruské republiky jim nesvěřuje pravomoc zastupovat zájmy klientů před obecnými soudy. V takové situaci může být ochrana zájmů klienta vykonávaná pouze advokáty a automaticky eliminuje účast právníka v procesu.

Podstatným rozdílem je rovněž absence zákonné úpravy povinnosti mlčenlivosti právníků při poskytování právních služeb, jak je tomu u advokátů. Navíc Zásady pro poskytování právních služeb schválené nařízením Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky č. 46 dne 4. 8. 2008 dovolují licenciátu bez souhlasu klienta předkládat na základě dožádání ze strany soudů, státních zastupitelstev, orgánů činných v trestním řízení a notářů informace, o kterých se dozvěděl při výkonu své činnosti.

Z této skutečnosti lze dovodit, že právník nemůže garantovat klientovi důvěrnost jemu svěřených informací v rozsahu, v němž je daná u advokátů.

Rozdíly v systému organizace činnosti při poskytování právní pomoci se projevují v nerovné možnosti subjektů při realizaci ústavního práva na právní pomoc. Standardy poskytování právní pomoci v Bělorusku závisí na povaze subjektu, který ji vyžaduje (fyzická osoba, fyzická osoba - podnikatel, právnická osoba) a na povaze subjektu, ke kterému se obrací za právní pomocí (advokát nebo jiná osoba poskytující právní služby).

Nedostatek jednotných požadavků v organizaci odborné činnosti při poskytování právních služeb, přítomnost dvou kategorií subjektů poskytujících právní pomoc na odborné úrovni, existence rozdílných oprávnění při poskytování právní pomoci brání plnohodnotnému a kvalitnímu poskytování právní pomoci v Bělorusku.

Rovněž není vyřešena otázka o rozhodování sporů ve věcech kvality poskytnuté právní pomoci a o náhradě škody způsobené poskytnutím nekvalitních právních služeb.

2. ZÁKLADNÍ SMĚRY ZDOKONALENÍ INSTITUTU POSKYTOVÁNÍ PRÁVNÍ POMOCI V BĚLORUSKÉ REPUBLICCE

Současný dynamický vývoj v Bělorusku, včetně nárůstu objemu a změn v zákonodárství, determinuje nutnost zajištění efektivního systému poskytování právní pomoci na vysoké odborné úrovni. Přitom existující dvoukolejnost v systému poskytování právní pomoci (advokáty a právníky) a nedostatek jednotných standardů v poskytování takové pomoci vylučují její komplexní vývoj v budoucnu. Základním prvkem institutu poskytování právní pomoci se musí stát advokacie, která sdruží všechny subjekty poskytující odbornou právní pomoc v Bělorusku.

Potřebným opatřením pro zdokonalení institutu poskytování právní pomoci v Bělorusku je zakotvení jednotných norem pro poskytování takové pomoci (tj. jednotná právní úprava obsahu právní pomoci, subjektů, které jsou oprávněny poskytovat právní pomoc, právní úprava poskytování úplatné nebo bezplatné právní pomoci, řešení sporů o kvalitě právní pomoci).

Za účelem zdokonalení institutu advokacie a způsobů poskytování právní pomoci se navrhuje připravit návrh zákona o advokacii a o advokátní činnosti v Běloruské republice.

3. KONCEPCE ZÁKONA O ADVOKACII A O ADVOKÁTNÍ ČINNOSTI V BĚLORUSKÉ REPUBLICĚ

Zákonem budou definovány základní termíny v oblasti advokátní činnosti a činnosti při poskytování právní pomoci jinými subjekty, bude zajištěn „průhledný“ přístup k advokátní profesi, zakotven status advokáta a povinnost mlčenlivosti advokáta, budou upraveny organizační formy advokátní činnosti, podmínky pro poskytování bezplatné právní pomoci a způsob rozhodování sporů ve věcech kvality poskytnuté právní pomoci.

Zákonem bude stanoveno, že advokátní činnost může být vykonávána pouze advokáty. Jiné subjekty budou oprávněny poskytovat právní pomoc pouze jako zaměstnanci státních orgánů nebo jiných organizací na základě pracovní smlouvy v rámci svých pracovních povinností nebo v rámci výkonu vedlejších činností (například činnost insolvenčních správců). Je třeba, aby navrhovaným zákonem byly uspořádány klíčové aspekty vzájemných vztahů mezi advokáty a komorou advokátů a pravomoci Ministerstva spravedlnosti ve vztahu k advokátům a komorám advokátů. Základním východiskem pro regulaci uvedených vzájemných vztahů musí být princip nezávislosti advokátů se současným zvýšením míry jejich odpovědnosti.

Zákon budou tvořit 3 základní části:

- základy advokátní činnosti,
- organizace advokátní činnosti,
- poskytování právní pomoci.

Tento zákon bude představovat komplexní úpravu činnosti prováděné při poskytování právní pomoci v Běloruské republice.

Níže bych chtěla uvést jen některé významné požadavky týkající se poskytování právních služeb advokáty:

- v zákoně je nutno upravit povinnost advokátů být pojištěn pro případ vzniku odpovědnosti, a to před zahájením vlastní advokátní činnosti,
- právo výkonu advokátní činnosti by mělo být koncipováno jako časově neomezené a platné na celém území Běloruska,
- zákon by měl taxativním výčtem stanovit důvody a podmínky pro pozastavení a přerušování výkonu advokátní činnosti. Rozhodnutí kvalifikační komise příslušné komory advokátů o pozastavení nebo přerušování výkonu advokátní činnosti může být přezkoumáno na základě stížnosti podané představenstvu Republikové komory advokátů a následně i soudní cestou,
- mělo by být zaručeno právo na nerušenou a důvěrnou komunikaci advokáta s jeho klientem. Právo na předložení informací ze strany státních orgánů a jiných organizací pro potřeby poskytnutí právní pomoci musí být upraveno jako povinnost státních orgánů a jiných organizací tyto informace včas poskytnout, a to ve lhůtě 1 měsíce,
- je nutno jednoznačným způsobem určit podmínky pro ochranu informací, o kterých se advokát dozvěděl v souvislosti s obhajobou svého klienta. Je třeba stanovit, že advokát nemůže být přivolan k výslechu jako svědek okolností, o kterých se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právní pomoci. Rovněž by mělo být stanoveno, že státní orgány a jiné organizace nemají právo žádat o předložení nebo vydání listin advokátem nebo poskytnout informace, které se považují za důvěrné,
- zákonem má být zajištěno, aby advokáti mohli svobodně rozhodovat o tom, v rámci které z organizačních forem budou právní služby poskytovat. Přitom zákon by měl taxativně stanovit i organizační formy advokátní činnosti (tj. výkon advokacie v rámci právnické poradny, advokátní kanceláře nebo individuálně).

Pokud jde o poskytování právní pomoci jinými subjekty než advokáty, budou oprávněni poskytovat právní pomoc jen v podobě udělování rad, sepisování listin apod., nestanoví-li zákon jinak.

Dále lze uvést následující významné body právní úpravy navrhovaného zákona:

- budou upraveny požadavky na ochranu informací získaných v souvislosti s poskytnutím právní pomoci, které mohou být prozrazeny jen se souhlasem klienta,
- bude stanoven způsob rozhodování sporů o kvalitě poskytnuté právní pomoci a také bude upravena odpovědnost za poskytnutí nekvalitní právní pomoci. Pokud komorou advokátů bude rozhodnuto o tom, že právní pomoc byla poskytnuta nekvalitně, může se navrhovatel obrátit na příslušnou pojišťovnu, u které je advokát pojištěn pro případ vzniku odpovědnosti za škodu. Stížnosti, které směřují proti nekvalitnímu právnímu zastupování zaměstnancem státního orgánu nebo jiné organizace, se podávají vedoucímu příslušného orgánu.

3.1 Předpokládaný vývoj institutu poskytování právní pomoci po schválení navrhovaného zákona

Očekávaným výsledkem realizace koncepce navrhovaného zákona bude komplexní reforma institutu advokacie v Běloruské republice, která zajistí:

- zvýšení počtu advokátů,
- vývoj organizačních forem advokátní činnosti,
- průhlednost přístupu k profesi advokáta,
- odpovědnost advokáta za škodu způsobenou v důsledku neodborného poskytnutí právní pomoci a další.

Tento navrhovaný zákon o advokacii a o advokátní činnosti v Běloruské republice bude jediným normativním aktem, který stanoví základy a upraví podmínky pro poskytování právní pomoci v Bělorusku.

ZÁVĚR

Advokacie je nejdůležitějším právním institutem každého státu, který zajišťuje ochranu základních práv občanů a jejich sdružení. Podle toho, do jaké míry je tento institut organizován a legislativně chráněn, se do značné míry odvíjí jistota blahobytu každého občana či jeho podnikatelský úspěch.

Poskytování právních služeb náleží v České republice již tradičně advokátům a právníkům, kteří k tomu musí disponovat nejen právnickým vzděláním, ale i dalšími znalostmi a dovednostmi, které získávají v rámci několikaleté přípravy. K tomu je rovněž potřeba, aby podmínky pro výkon povolání advokáta a způsoby výkonu advokacie, práva a povinnosti advokátů i organizace advokacie byly právně upraveny. České právní a stavovské předpisy poskytují dostatečný právní základ pro naplnění funkce advokacie. Dynamicky se vyvíjecí společnost, integrace do evropských struktur a řada jiných problémů vyžaduje přijetí řešení, která se odrážejí v přijatých novelách zákona o advokacii. Lze říci, že česká právní úprava poskytuje podle mého názoru dostatečné mechanismy k zajištění co nejkvalitnější právní pomoci pro co nejširší okruh veřejnosti.

Co se týče advokacie v Běloruské republice, byl tento institut po dlouhou dobu na okraji pozornosti: předpokládalo se totiž, že spravedlnost ve společnosti je dostatečně zajištěna státem, a to soudy, státními zastupitelstvy, policií, výkonnou mocí. Advokacie byla po dlouhou dobu podceňována a pokládána za nedostatečný nástroj k prosazení důležitých státních zájmů.

Nicméně zákon o advokacii přijatý v Bělorusku v roce 1993 byl začátkem nové etapy ve vývoji tohoto právního institutu. Nyní jsou prestiž advokacie a efektivita poskytování právních služeb neoddělitelně spojeny s postavením člověka v občanské společnosti a v právním státě, se vztahem společnosti k základním principům demokracie a legitimacy. Stát usiluje o vytvoření požadovaných podmínek pro efektivní činnost advokacie v Bělorusku (např. advokátní komory jsou osvobozeny od placení daní, správních poplatků a jiných plateb). Na právnícké poradny se rovněž vztahují úlevy při platbách spojených s pronájmem obsazených prostor, daňové úlevy a nižší odvody do penzijního fondu.

Přítom je třeba mít na zřeteli, že advokacie je nezávislou organizací, která je financována z vlastních příjmů, což je charakteristickým rysem pro všechny civilizované státy.

S rozvojem tržních vztahů patrně vzrostla úloha a význam advokacie. V poslední době se osvojují nové metody a druhy právní pomoci: organizují se kolektivní dojíždění advokátů pro poskytnutí právních služeb bezprostředně ke klientům, expanduje telefonické poradenství a poskytování právní pomoci invalidům a osobám staršího věku, poskytování právních služeb elektronickou formou, zavádění nových organizačních forem pro činnost advokátů.

Činnost advokacie jak v České republice, tak i v Bělorusku již od začátku plnila významnou humanistickou úlohu – poskytování právní pomoci obyvatelstvu, obhajoba obviněného v trestním řízení a zastupování zájmů před soudy a jinými orgány.

Advokát chrání zákon před svévolí, jeho činnost je v zájmu každého občana nebo organizace a slouží k dosažení veřejnoprávních cílů státu a společnosti jako celku.

Je to Ciceron a Gaius Julius Caesar ve starověkém Římě, je to Georges Jacques Danton a Maximilien Robespierre v době Velké francouzské revoluce, Abraham Lincoln a Thomas Jefferson v USA, Mahátma Gándhí v Indii a mnozí další významní političtí činitelé, kteří začínali svou kariéru jako advokáti, což nepochybně mělo vliv na jejich další osud a zároveň i na osud jejich národa.

V závěru bych chtěla uvést slova belgického spisovatele a advokáta žijícího na přelomu 19. a 20. století Edmonda Picarda potvrzující význam a úlohu advokáta pro zajištění spravedlnosti: “Advokát v důsledku charakteru své činnosti je především služebníkem a tvůrcem práva. Je to jediná charakteristická vlastnost, která je vlastní činnosti advokáta již po dlouhá století. Přenášejíc se z pokolení na pokolení, z jednoho státu do jiného stále utvrzuje víru v sílu právních principů a uvědomění významu a poslání advokacie”.

Seznam zkratk:

ZA ČR – zákon České republiky č. 85/1996 Sb., o advokacii

ZA BR – zákon Běloruské republiky č. 20 ze dne 15. 6. 1993, o advokacii

Ústava ČR – zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Ústava BR – Ústava Běloruské republiky č. 2875-XII ze dne 15. 3. 1994

Listina – zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

ČAK – Česká advokátní komora

Komora – Česká advokátní komora

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

BSSR – Běloruska sovětská socialistická republika

KSSR – Komunistická strana Sovětského Svazu

Komise – kvalifikační komise pro otázky advokátní činnosti
v Běloruské republice

Seznam použité literatury:

Knihy:

1. Balík S.: Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie, Praha, Právnická fakulta, 1998
2. Zahradníková R.: Organizace justičního systému, Plzeň, Aleš Čeněk, 2007
3. Schelleova I.: Organizace a činnost advokacie, 1. díl, Masarykova univerzita v Brně, 1993
4. Zoulík F.: Soudy a soudnictví, Praha, C. H. Beck, 1995
5. Macková A.: Právní pomoc advokátů a její dostupnost, Praha, C. H. BECK, 2001
6. Martinovič I. I.: Advokatura Belarusi. Istorija i sovremennost', Tesej, Minsk, 2002
7. Smirnová E.M. Advokatura: Učebnoje posobije, SPb., izdatěľstvo Michajlova V.A., 2002

Články:

1. Úvodník Bulletinu advokacie č. 3, 2004
2. Patera J., Justoň J.: K přijaté novele zákona o advokacii, Bulletin advokacie 7-8/2009
3. Račok M.: Několik úvah nad poslední novelou zákona o advokacii, Bulletin advokacie, č. 2, 2006
4. Hamplová J.: Český advokát na prahu nového tisíciletí, Bulletin advokacie č. 3, 2000
5. Ondruš R.: Bezplatné právní zastoupení, Bulletin advokacie, č 6-7, 2001
6. Martinovič I. I.: Nekotorye aspekty razvitija advokatury v respublike Belarus, Justycija Belarusi, č. 2, 1998
7. Borejša V.A., Zajceva L.L.: Organizacija advokatury v respublike Belarus: dve točki zrenija na odnu problemu, RES NOVA, č. 2 – 3, 1997
8. Šalimo N.: Kollegii advokatov – osnovnye organizacionnye forma advokatskoj dějateľnosti, Justycija Belarusi, č. 1, 1998
9. Jurčenko N.: Specializirovannaja kolegija advokatov: osnovnye napravlenija dejateľnosti, Justycija Belorusi, č. 4, 2004

Právní předpisy:

1. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
2. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
3. Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii
4. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku
5. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
6. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
7. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
8. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
9. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
10. Zákon 182/1993 Sb., o Ústavním soudu
11. Ústava Běloruské republiky № 2875-XII ze dne 15.3.1994
12. Zákon Běloruské republiky č. 20 ze dne 15.6.1993, o advokacii
13. Zákon Běloruské republiky č. № 246-3 ze dne 5.11.2003, občanský procesní kodex
14. Zákon č. 136-3 ze dne 01.08.2002, o státním občanství Běloruské republiky
15. Dekret prezidenta Běloruské republiky č. 12 ze dne 03.05.1997, o přijetí některých opatření pro advokátní a notářskou činnost v Běloruské republice
16. Dekret prezidenta Běloruské republiky č. 17 ze dne 14.07.2003, o udělování licenci na jednotlivé druhy činnosti
17. Dekret prezidenta Běloruské republiky č. 20 ze dne 12.08.2002 o přijetí některých opatření pro zdokonalení institutu poskytování právní pomoci
18. Dekret prezidenta Běloruské republiky č. 24 ze dne 09.09.2002, o státní registraci komor advokátů
19. Dekret prezidenta Běloruské republiky č. 352 o zamezení následků obchodování s lidmi ze dne 8.8.2005
20. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)
21. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 244/1996 Sb., kterou se stanoví karný řád (advokátní karný řád)
22. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 197/1996 Sb., kterou se vydává zkušební řád pro advokátní zkoušky a uznávací zkoušky (advokátní zkušební řád)
23. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky č. 57 ze dne 30.6.1999, o právní praxi v advokacii

24. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky č. 27 ze dne 29.10.2003, o kvalifikační komisi pro advokátní činnost v Běloruské republice
25. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky č. 32 ze dne 27.06.2006, o schválení Směrnice o pravidlech provádění atestací advokátů
26. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky č. 10 ze dne 18.02.2008, o schválení Směrnice o pravidlech absolvování stáže v advokacii
27. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti Běloruské republiky č. 15 ze dne 27.6.2001, kterou se stanoví pravidla profesionální etiky advokátů Běloruské republiky (Pravidla profesionální etiky advokátů Běloruské republiky)
28. Vyhláška Rady Ministrů Běloruské republiky č. 1363, o udělování licenci na některé druhy činnosti ze dne 20.10.2003

Stavovské předpisy:

1. Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex)
2. Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1998 Věstníku ze dne 10. března 1998 o výchově advokátních koncipientů a dalším vzdělávání advokátů, v platném znění
3. Usnesení představenstva ČAK č. 1/1998 Věstníku, o výchově advokátních koncipientů a dalším vzdělávání advokátů
4. Usnesení představenstva ČAK č.2/2004 Věstníku, kterým se stanoví poplatek za advokátní zkoušku, zkoušku způsobilosti a uznávací zkoušku a podrobnosti o jeho zaplacení
5. Usnesení představenstva ČAK č.9/2005 Věstníku, kterým se stanoví poplatek za vydání osvědčení o zápisu do seznamu advokátů a paušální částky na úhradu nákladů spojených s vydáváním některých dalších listin na žádost advokátů
6. Usnesení představenstva Běloruské Republikové komory advokátů № 86 o některých aspektech poskytování bezplatné právní pomoci

Online zdroje:

1. <http://www.cak.cz>
2. <http://www.rka.by>
3. <http://www.pravo.by>

4. <http://www.president.gov.by>
5. <http://www.verdict.by/articles>

Ostatní:

Nález Ústavního soudu Běloruské republiky ze dne 02.07.1999 № R-85/99, o některých otázkách institutu zastoupení v občanském soudním řízení

RESUMÉ
THE PERFORMANCE OF A LEGAL PROFESSION (THE BAR) IN THE
CZECH REPUBLIC AND IN BELARUS

The aim of this thesis is to characterize the practice of law in the Czech Republic and Belarus. This theme was chosen because of the comparison of advocacy in both countries and also because of the limited number of literature sources about law practices and advocacy organization in Belarus, to at least briefly cover the operation of this Institute from the very beginning.

Czech Republic and Belarus are democratic countries. Czech Republic is a parliamentary form of government. According to the Constitution of the Republic of Belarus (1994) it is a presidential republic, with strong centralization of legislative, executive and judicial power in the hands of the president, as evidenced by presidential decrees, which significantly affects the advocacy activities and organization in Belarus.

A common feature of both countries is the nature of the mission of advocacy - providing skilled and professional legal assistance in accordance with the law; serving the principles of legality and justice.

This thesis is systematically divided into individual chapters.

The first chapter defines the key terms related to the Advocacy Institute and the right to legal assistance in general.

The second chapter is devoted to the performance characteristics of advocacy in the Czech Republic, both to its historical development and legislation in force currently. The principal legislation governing the status and activities of advocacy in the Czech Republic is Act No. 85/1996 Coll., on the Legal Profession, which provides prerequisites for law practices, rights and obligations of lawyers, contains the legislation of the Czech Bar Association and its organizational structure. Only a person registered in the list of lawyers, who fulfilled all conditions required by law, can become an attorney in Czech Republic.

The third chapter is devoted to the description of the advocacy institute in the Republic of Belarus. The basic law regulation is also the Legal Profession Act of the Republic of Belarus (1993), which like the Law on Legal Profession in the Czech Republic regulates the status and activities of advocacy, prerequisites for its practice, accountability of lawyers and organization of this Institute. However, unlike the practice of advocacy in the Czech Republic, in Belarus these practices are subject to obtaining an attorney license, issued by the Ministry of Justice of the Republic of Belarus for at least 5 years but for no longer than 10 years. Another difference of Belarusian advocacy practice regulations from Czech regulations is the condition of Belorussian citizenship, which is widely criticized since it makes it impossible for foreign to obtain a license. In the Czech Republic however, this issue is resolved by defining the conditions for law practice by a foreign or European lawyer.

The final chapter presents a brief description of assessment of the concept of the newly proposed Act on Advocacy and law practice in Belarus, which should eliminate the shortcomings of the existing legislation (e.g. it will abolish the need of licensing, alter the question of lawyer's responsibility for damage as well as organizational forms of law practice and other activities) and unify the regulations for granting legal assistance in Belarus in the future.

Klíčová slova:

1. Advokacie, Česká republika, Běloruská republika, advokátní komora, advokátní licence
2. Advocacy, Czech Republic, Republic of Belarus, bar association, attorney's license